

(Ne)Milosrdni Bog u Knjizi o Sucima

Tomić, Željko

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:222:436480>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)
[University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

(NE)MILOSRDNI BOG U KNJIZI O SUCIMA

ŽELJKO TOMIĆ

ZAGREB, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

DIPLOMSKI RAD

(NE)MILOSRDNI BOG U KNJIZI O SUCIMA

ŽELJKO TOMIĆ

MENTOR: doc. dr. sc. Stipo Kljajić

Zagreb, 2024.

Izjava o autorstvu diplomskoga rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad (Ne)Milosrdni Bog u Knjizi o Sucima izvorni rezultat mojeg rada te da su svi korišteni izvori, kako objavljeni tako neobjavljeni, primjereno citirani ili parafrazirani te navedeni u popisu literature na kraju rada.

U Zagrebu, _____

Željko Tomić

(Ne)Milosrdni Bog u Knjizi o Sucima

Sažetak

Unutar teme (Ne)Milosrdni Bog u Knjizi o Sucima autor pokušava odgovoriti na pitanje je li Bog u Knjizi o Sucima (ne)milosrdan. Rad je podijelio na tri dijela, a to su: Knjiga o Sucima, nemilosrdni Bog u Knjizi o Sucima i milosrdni Bog u Knjizi o Sucima. U prvome dijelu rada autor je Knjigu o Sucima smjestio u njezin povijesni i društveni kontekst. U kratkim crtama je opisana povijest velikih i malih sudaca. U drugom dijelu rada autor je govorio o temi nemilosrdnoga Boga u Knjizi o Sucima. U posebno izdvojenim pripovijestima dao je svojevrsan zaključak da je Bog Knjige o Sucima nemilosrdan. Njegovo nemilosrđe se očituje u odnosu prema grijehu, a ne u odnosu prema čovjeku. U trećem dijelu autor je govorio o temi milosrdnoga Boga. Bog Knjige o Sucima je također i milosrdan, ali u odnosu prema čovjeku. Njegovo milosrđe se očituje u brizi za izraelski narod. Također nama se postavlja pitanje kako i na koji način Božje (ne)milosrđe utječe na život današnjeg čovjeka. Autor je na temelju starozavjetnih pripovijesti iz Knjige o Sucima povukao paralelu s današnjim čovjekom.

Ključne riječi: Knjiga o Sucima, nemilosrđe, milosrđe, Bog.

Željko Tomić

(Un)Merciful God in the Book of Judges

Summary

Within the topic (Un)Merciful God in the Book of Judges, the author tries to answer the question whether God in the Book of Judges is (un)merciful. He divided the work into three parts, namely the Book of Judges, the merciless God in the Book of Judges and the merciful God in the Book of Judges. In the first part of the work, the author places the Book of Judges in its historical and social context. The history of great and small judges is briefly described. In the second part of the work, the author spoke about the subject of the merciless God in the Book of Judges. In specially selected narratives, he gave a kind of conclusion that the God of the Book of Judges is unmerciful. His mercilessness is manifested in his relationship to sin, not in his relationship to man. In the third part, the author spoke about the subject of the merciful God. The God of the Book of Judges is also merciful, but in relation to man. His mercy is manifested in his concern for the people of Israel. We are also asked the question of how and what way God's (un)mercy affects the life of today's man. Based on the Old Testament narratives from the Book of Judges, the author drew a parallel with today's man.

Key words: Book of Judges, mercy, mercilessness, God.

Sadržaj

UVOD.....	1
1. Knjiga o sucima.....	2
1.1. Vrsta i struktura knjige i mjesto u kanonu Biblije.....	2
1.2. Povijesni kontekst Knjige o Sucima.....	3
1.3. Veliki i mali suci.....	4
1.4. Pregled povijesti sudaca.....	6
1.5. Nastanak knjige.....	10
2. Nemilosrdni Bog u Knjizi o Sucima.....	12
2.1. Biblijski pojam milosrđa.....	12
2.2. Problematika Božjega nemilosrđa u nekim pripovijestima Knjige o <i>Sucima</i>	13
2.2.1. Nemilosrdni Bog u pripovijesti o Gideonu.....	13
2.2.2. Nemilosrdni Bog u pripovijesti o Debori i Baraku.....	15
2.2.3. Nemilosrdni Bog u pripovijesti o Samsonu.....	17
2.3. Zaključne misli o Božjem nemilosrđu u Knjizi o <i>Sucima</i>	20
3. Milosrdni Bog u Knjizi o Sucima.....	22
3.1. Problematika Božjega milosrđa u nekim pripovijestima u Knjizi o <i>Sucima</i>	22
3.1.1. Milosrdni Bog u pripovijesti o Ehuu.....	22
3.1.2. Milosrdni Bog u pripovijesti o Abimeleku.....	24
3.1.3. Milosrdni Bog u pripovijesti o Jiftahu.....	27
3.2. Zaključne misli o Božjem milosrđu u Knjizi o <i>Sucima</i>	30
ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA.....	34

UVOD

Knjiga o Sucima je jedna od knjiga Staroga zavjeta koja govori o životu izraelskoga naroda prije uspostave kraljevstva. Ova knjiga je posvećena ljudima koji su, nakon što su se izraelska plemena nastanila u Kanaanu, a još nije postojala institucija kraljevstva, štitili narod od moćnijih okolnih naroda koji su svojim upadima ugrožavali ljetinu na njihovim poljima i tako ugrožavali egzistenciju naroda.

Pisac Knjige o Sucima izvor svih nedaća nalazi u grijehu, koji narod čini prema Bogu. Bog, koji je glavni akter knjige, šalje ljude koje mi poznajemo pod nazivom „Suci“ kako bi oslobodili i izbavili narod. Služba suca nije bila institucionalizirana poput svećeničke ili levitske službe, već je svaki sudac bio osobno pozvan od Boga, a narod je i u tome jače doživljavao nazočnost Boga u njihovoj sredini. Božja prisutnost je za Izrael bila jako važna u svakodnevnom životu. Svjesni smo da pojedine pripovijesti Knjige o Sucima mogu stvoriti problem u pronalasku teološke poruke i zato je potrebno analizirati pojedine pripovijesti u knjizi s osvrtom na Božje (ne)milosrđe. Autorov cilj u ovome radu je dati svojevrstan zaključak da je Bog, o kojemu govori Knjiga o Sucima, milosrdan i nemilosrdan.

Autor će ovaj rad podijeliti na tri dijela. U prvome dijelu će biti govora o nastanku Knjige o Sucima, o njezinom društvenom i povijesnom kontekstu i o temama kojima se sama knjiga bavi. Potrebno je objasniti tko su „veliki i mali suci“ o kojima knjiga govori, koja je njihova uloga u povijesti Izraela i zbog čega su oni važni. Nakon prvoga dijela, autor će prijeći na drugi dio u kojemu će govoriti o Božjem nemilosrđu u Knjizi o Sucima. Izdvojiti će pojedine pripovijesti koje će analizirati s osvrtom na osobinu Božjega nemilosrđa. Tu se postavljaju pitanja kako i na koji način je Bog nemilosrdan i prema komu ili prema čemu je Bog nemilosrdan? To su glavna pitanja o kojima će biti govora u drugom dijelu rada. Nakon drugoga dijela prijeći će na treći i završni dio u kojem će se dotaknuti teme Božjega milosrđa u Knjizi o Sucima. U trećem dijelu će se postaviti pitanja kako i na koji način je Bog Knjige o Sucima milosrdan i prema komu ili prema čemu je Bog milosrdan?

1. Knjiga o Sucima

Knjiga o Sucima jedna je od četrdeset i šest knjiga Staroga zavjeta, smještena, u kršćanskom kanonu, između Knjige o Jošui i Prve knjige o Samuelu. Opisuje razdoblje izraelske povijesti nakon izlaska iz egipatskog ropstva: osvajanje i boravak u Obećanoj Zemlji. Opisuje se osvajanje područja današnjega Izraela i Jordana, u kojemu su u to vrijeme bili naseljeni kanaanski narodi. Nakon Jošuline smrti, Izraelci podijeljeni po plemenima postupno osvajaju Obećanu Zemlju i u tome vremenu susreću se s poteškoćama. Važno je uzeti u obzir da je Izrael tada bio podijeljen na dvanaest plemena, a nije postojala institucija kraljevstva. U samoj knjizi primijetiti ćemo kako je narod u mnogo slučajeva bio nevjeran Bogu i njegovim zapovijedima, koje je dao po Mojsiju, i zato nerijetko padaju pod tlaku drugih naroda koji su tamo bili nastanjeni. Međutim Bog nije ostavljao svoj narod na milost i nemilost drugim narodima, nego im je slao vođe po kojima bi ih ponovno oslobodio.

U ovom će radu biti riječi upravo o tim karizmatičnim vođama koje zovemo sucima, ali veći dio osvrta će biti usmjeren na glavnog aktera, a to je Bog. Fokus je na osobinama milosrđa i nemilosrđa. U cijeloj povijesti Izraela Bog stoji iza svakoga oslobođenja pa samim tim i u Knjizi o Sucima. Prije nego se dotaknemo same srži važno je dotaknuti se strukture knjige, njezinoga literarnog i povijesnog konteksta i samih sudaca.

1.1. Vrsta i struktura knjige i mjesto u kanonu Biblije

Katolički starozavjetni kanon sadrži četrdeset i šest knjiga. Knjiga o Sucima ubraja se u povijesne knjige i zauzima 7. mjesto unutar katoličkoga kanona nakon Petoknjižja i Knjige o Jošui. Prema katoličkom nazivlju ona spada u knjige „Prednjih proroka“. Uz nju tu se ubrajaju još i: Knjiga o Jošui, Prva i Druga knjiga o Samuelu, Prva i Druga knjiga o Kraljevima, Knjiga o Rutu, Prva i Druga knjiga Ljetopisa, Ezra, Nehemija, Estera, Tobija, Judita, Prva i Druga knjiga o Makabejcima. Povijesne knjige u svome sadržaju govore o vremenu prije nastanka kraljevstva u Izraelu, o vremenu kraljevstva do babilonskog sužanjstva i o vremenu nakon babilonskog sužanjstva.

Ova knjiga dijeli se na tri dijela. Prvi dio je uvod u kojemu je opisana Jošuiina smrt i osvajanje Obećane Zemlje. Drugi dio jest glavni dio u kojem se donosi povijest sudaca, koje tradicija dijeli na „velike“ i „male“ suce. Treći dio u sebi sadrži dva dodatka koja govore o selidbi Danova plemena i o utemeljenju Danova svetišta, a drugi dodatak je rat

protiv Benjaminova plemena.¹ Postoje autori koji ovu knjigu zovu „knjigom prijelaza“,² jer se radi o prijelaznome razdoblju izraelskoga naroda kada nakon 40 godina boravka u pustinji, ulazi i postupno osvaja područje Kanaana. Također u to vrijeme nije postojala institucija kraljevstva. Kraljevstvo Izrael uspostaviti će se tek u vrijeme kralja Šaula.

1.2. Povijesni kontekst Knjige o Sucima

Prije nego započnemo govor o sucima treba staviti tekst u povijesni kontekst. Pokušat ćemo smjestiti tadašnji Izrael u prostor i vrijeme. Izraelski narod se počeo postupno naseljavati na područje današnje države Izrael i Jordana tj. na područje Palestine. Radi se o zemlji koja se protezala od pustinje Negeb na jugu do Galilejskog mora na sjeveru, od rijeke Jordan na istoku do Sredozemnog mora na zapadu. U to vrijeme ta se geografska cjelina zvala Kanaan. Nisu imali organiziranu državnu jedinicu, koja bi se nalazila u nekom određenom okviru, nego je narod bio podijeljen u plemena, a svako je pleme imalo svoga vođu. Poznato nam je iz Petoknjižja i Knjige o Jošui da su ušli u Obećanu Zemlju zajedno s Kovčegom Saveza. Kovčeg Saveza je središte kulta i predstavljao je ono što cijeli narod okuplja, jer u vrijeme dolaska nisu imali svetište. Svetišta će nastajati kasnije u Šilu, Betelu, Šekemu i na drugim mjestima. Budući da je kralj David kraljevao Izraelom u vremenu od 1010. do 970. g. pr. Kr., možemo pretpostaviti da je vrijeme sudaca bilo u vremenu između 1220. i 1020 g. pr. Kr.³ Radi se o vremenu prijelaza iz *brončanog doba* u *željezno doba*. Na području Kanaana živjeli su narodi koji su bili dobro organizirani, budući da su bili naseljeni u gradovima. Svaki je narod imao svoga kralja koji je vladao iz jednoga centra. To su bili gradovi-države poput grčkih *polis*a. Na tome području živjeli su Filistejci, Perižani, Amalečani, Jebusejci, Amorejci, Sidonci, Hivijci, Hetiti i dr. kanaanski narodi. Izraelska su se plemena rasporedila na tim područjima i svako je pleme živjelo na određenom teritoriju. Na području između Sredozemnog mora i rijeke Jordan nastanilo se deset plemena, a na području Transjordanije tj. na područjima istočno od rijeke Jordan nastanila su se dva plemena. Gore je rečeno da nije postojala institucija kraljevstva te da je središte ondje gdje se nalazio Kovčeg Saveza. Kovčeg je ono što je

¹ Ovaj i svi drugi biblijski citati navedeni su prema: *Jeruzalemska Biblija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014.

² Usp. Anto POPOVIĆ, *Uvod u knjige Staroga zavjeta 2. Povijesne knjige*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015., 69.

³ Celestin TOMIĆ, *Poruka spasenja Svetog pisma Starog zavjeta*, izdanje Provincijalata franjevac konventualaca, Zagreb, 1983., 108.

povezivalo sva plemena i narod mu je iskazivao štovanje slušajući zapovijedi, a Bog je bio glavni Kralj nad Izraelom i Sudac.⁴ Nama se nameće pitanje tko su suci koji su sudili Izraelu i koja je njihova uloga u povijesti izraelskoga naroda? Gdje su i kada djelovali? Izrael se susretao s određenim poteškoćama prilikom osvajanja Kanaana. U narodu su se pojavljivale karizmatične vođe koje zovemo sucima. Treba imati na umu da ova knjiga ne daje jedan kronološki slijed, jer je moguće da su pojedini suci djelovali u isto vrijeme, ali na različitim mjestima. U sljedećem podnaslovu dotaknut ćemo se samih sudaca i njihove uloge.

1.3. Veliki i mali suci

Prisutnost sudaca u Izraelu nije počela nakon ulaska u Kanaan. U narodu su postojale osobe koje su sudile u vrijeme izlaska naroda iz egipatskog ropstva. Sam Mojsije je u pustinji rješavao sporove unutar zajednice. Ako se sjetimo susreta Mojsija i njegovoga tasta Jitra u pustinji, primijetit ćemo da je Mojsije, nakon što ga je tast svjetovao, postavio određene ljude iz naroda da sude i vode sporove i teške slučajeve. Ti su ljudi morali biti bogobožni, sposobni i morali su mrziti mito. Znači tražile su se određene kvalitete za te ljude. Ljudi su im dolazili, a oni su rješavali sporove i sve su teže slučajeve dovodili Mojsiju.⁵ Nakon Mojsija isto je činio i Jošua nakon Mojsijeve smrti. Ali ako pažljivo promotrimo, ti su suci bili prisutni kao pomagači glavnome vođi. U vremenu nakon Jošue situacija je bila drukčija. Narod je krenuo u osvajanje, ali je doživio dosta neuspjeha. Razlog tim neuspjesima bile su nevjernosti Jahvi. Izraelci su nerijetko u doticajima s drugim narodima olako počeli uz Jahvu štovati lokalna božanstva i samim tim prekršili su prvu zapovijed koja im je dana po Mojsiju. Idolopoklonstvo će često biti uzrok Izraelovih zala i neuspjeha. Tim grijehom Jahve bi im prestao davati pomoć i narod bi robovao okolnim narodima, koji bi ih tlačili. Međutim Jahve bi podizao suce koji su ih izbavljali.⁶ Djelovanje sudaca nalazi se u drugom dijelu knjige od 2,16 do 16,31. To je ujedno i glavni dio Knjige o Sucima. Tu nam se donosi povijest o 12 sudaca koje dijelimo na „velike“ i „male“. Zašto se tako dijele? Biblija ih ne naziva takvim imenom, nego je u pitanju tradicionalna podjela. „Velikim“ se nazivaju oni o kojima je u Bibliji napisano

⁴ Usp. Barry G. WEBB, *The Book of Judges*, Wm. B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Cambridge, 2012., 31.

⁵ Usp. Izl. 18,1-27

⁶ Usp. Suci 2,16

opširnije, a „malim“ one o kojima su donesene kratke informacije. Postoji ista podjela sudaca, ali s obzirom na broj godina njihove službe. To objašnjava redoslijed imena u samoj knjizi. Veliki suci su Otniel, Ehud, Barak i Debora, Gideon, Jiftah i Samson, a mali suci su Šamgar, Tola, Jair, Ibsan, Elon i Abdon. U glavnom dijelu spominje se još Abimelek, ali tu se ne radi o sucu, nego o Gideonovom sinu koji je želio uspostaviti kraljevstvo, ali bez uspjeha. Radi se o karizmatičnim vođama koje Bog zove iz naroda i daje im zadatak da sude i izbavljaju narod od tereta drugih naroda koji bi ih tlačili. Većinom su djelovali na područjima svojih plemena ili na područjima drugih plemena koji su im se nalazili u blizini. Jahve svojom inicijativom i svojim odabirom bira ljude koji će osloboditi narod s ciljem da narod vidi da je on onaj koji izbavlja. U Bibliji se koriste dva izraza za suce, a to su *moši'im* ili suci izbavitelji i *šop^etim*. Svaki od sudaca imao je određenu ulogu i poslanje koje je dolazilo od Jahve. Glavni razlog je oslobođenje naroda.

Autori knjige su se služili povijesno-teološkom formulom kako bi se interpretirala knjige. Prvo bi se narod neposluhom odvojio od Jahve i on bi ih prestao štiti. Izrael bi počeo služiti lokalnim božanstvima i padati u grijeh idolopoklonstva. Nakon toga narod bi bio pod teretom i jarmom drugih naroda i služili bi im. Ti narodi bi ih pljačkali i oduzimali bi im dobra i slobodu. Nakon toga narod bi zavapio Jahvi i dao bi obećanje da će ponovno služiti Jahvi. Jahve podiže iz naroda suca preko kojega će osloboditi narod i time dolazimo do vrhunca, a to je oslobođenje. Kad bi narod bio oslobođen nastupilo bi vrijeme mira. Takva formula bi se ponavljala kod većine sudaca. Nakon svakoga prekršaja naroda, Bog intervenira i šalje suca da ih oslobodi. Oni nisu djelovali na područjima cijeloga Izraela, nego samo na području gdje je bilo njihovo pleme. Od 12 sudaca njih 11 dolazi iz sjevernih plemena tj. iz onih područja gdje će kasnije nastati Sjeverno kraljevstvo, a jedino je Otniel bio iz Judina plemena. Kada bi došlo do Izraelova otpadništva i kada bi Bog poslao jednoga suca, nije ga ostavljao da se sam sudac brine za narod, nego bi ga nadahnuo svojim Duhom (3,10), govorio bi mu po prorocima (4,4), poslao bi svoga anđela (6,11-24), a ponekad bi i sam Bog progovorio narodu (10,11-14) i unaprijed bi najavio rođenje izbavitelja (13,1-24).

Hebrejska riječ za suditi jest *šapat*, ali oni nisu obavljali samo ulogu sudaca u svojim plemenima i mjestima gdje su živjeli, nego su na neki način i vladali.⁷ Oni su uživali

⁷ Usp. Uvod u Knjigu o Sucima, u: *Jeruzalemska Biblija*, 227.

određeni autoritet u zajednici u kojoj su živjeli, a sama je njihova uloga vrlo značajna u ovome prijelaznome razdoblju kada područje Izraela nije uređeno kao monarhija. No mora se imati na umu da cijelom poviješću upravlja Bog pa tako da Božja intervencija nije isključena ni u ovom razdoblju. On je onaj glavni Vladar i Sudac na kojega se narod oslanja. Bog je glavni izbavitelj i osloboditelj. U sljedećem ćemo poglavlju u kratkim crtama prikazati povijest Božjega djelovanja po sucima.

1.4. Pregled povijesti sudaca

Nakon što smo objasnili tko su i što su mali suci, treba se osvrnuti na same likove, na Božji poziv i na cjelokupno djelovanje. U prethodnom poglavlju spomenuto je da je uloga suca u Izraelskom narodu prisutna prije ulaska naroda u Kanaan. Osim što su vršili zadatu službu, također su imali i određeni autoritet. Biral su se kvalitetni ljudi za tu službu i vršili su je po uzoru na glavnoga Suca u pravednosti po zakonima i zapovijedima koje je Bog dao po Mojsiju. Međutim ako čitamo Knjigu o Sucima primijetiti ćemo da Bog bira po sasvim drugačijim kriterijima. Pojedini suci nisu bili primjeri na koje bi se čovjek mogao ugledati, ali Bog preko takvih ljudi ponovno oslobađa narod. Na koji se način to odvijalo? Pa krenimo redom.

Prvi u nizu od 12 sudaca jest Otniel. Njegovo porijeklo dolazi iz Judina plemena. U bliskom je srodstvu s Kalebom, koji je zajedno s Jošuuom ušao u Kanaan izviđati zemlju (Br 13,1-24). Biblijski tekst nam ne donosi puno informacija o njemu osim da ga je nadahnuo Duh Jahvin i da je oslobodio Izraela od kralja edomskoga. Razlog zbog kojega je narod pao u ruke Edomcima je nevjernost Jahvi i činjenja onoga što je zlo u očima Jahve (3,7). Međutim Jahve ne ostavlja Izraela nakon što su zavapili Jahvi. On zajedno sa sucem, u kojega je sišao Duh (*rua'h*), oslobađa svoj narod. Duh je Jahvin onaj misteriozni božanski impuls koji nekoga čovjeka potiče na djela iznad njegove sposobnosti, a u ovom slučaju na djelo oslobođenja Izraela.⁸ On surađuje zajedno sa sucem i nakon vapaja naroda nije izostao brzi odgovor s Božje strane.⁹ Nakon dobivenoga boja dolazi vrijeme mira.

⁸ Usp. Raymond E. BROWN, *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., 160.

⁹ Usp. Barry G. WEBB, *The Book of Judges*, 165.

Drugi sudac u nizu je Ehud. On dolazi iz plemena Benjaminova tj. iz plemena najmlađega sina Jakovljeva. Ponovno je nevjernost razlog zašto je narod pao u ropstvo. Ovaj put njime gospodari mopaski kralj Eglon. Ponovno se narod obraća Jahvi za pomoć, a on im podiže suca Ehuda. Biblijski je pisac naglasio da je taj sudac ljevak ili u prijevodu s hebrejskoga „*onaj koji je šepav na desnoj ruci*“.¹⁰ Dolazi donijeti danak kralju, kojega je smaknuo s bodežom, ubodom u trbuh. Nakon toga s Izraelcima polazi u boj protiv Moabaca i pobjeđuju. Biblijski pisac nam kaže da je Ehud bio podignut od Jahve. Jahve bira izbavitelja drugačijom logikom. Bira ga iz najmlađega plemena i sakatoga. Božji izbor pada na onoga najneznatnijega čovjeka u narodu kako bi se narod pouzdao u njega i u njegovu pomoć, a ne u čovjeka i u lažne bogove.

Nakon Ehuda dolazi nam kratki izvještaj o Šamgaru. Izvještaj kaže da se borio protiv Filistejaca. Filistejci bijahu narod koji je živio na jugozapadu Palestine oko grada Gaze. Biblijski komentari kažu da njegovo ime nije hebrejskoga porijekla, ali ono važno jeste to da je on spasio Izraela. Spasio je Izraela s „ostanom volunjskim“ (3, 31) tj. s predmetom kojim su se tjerovali volovi.¹¹ On spada u male suce, ali je upitno možemo li ga smatrati sucem iz razloga što nije bio Izraelac. Po rasporedu sudaca on se ubrajao među velike suce jer je on izbavio Izraela, te se dugo ubrajao među „suce izbavitelje“.

Četvrti suci u nizu sudaca su Debora i Barak. Tu Bog također bira drugačijom logikom. Neobično je to što ovdje imamo proročicu Deboru koja je sudila Izraelu. Ona je ujedno i jedina žena koja je bila sudac. Teško shvatljivo, za to vrijeme, da žena ima važnu ulogu. Barak je bio iz Jisakarova plemena, a Debora ga je upućivala u sve što mu je zapovjedbno od Jahve. Izraelom su u njihovo vrijeme gospodarili Kanaanci. Izraelci su krenuli u boj s Barakom na kanaanskoga vojskovođu Siseru. Debora je upozorila Baraka da Jahve neće predati Siseru njemu u ruke, nego ženi Jaeli. Jaela ubija Siseru u svome šatoru i predaje ga mrtvoga Baraku. Bog s time ponižava kanaanskoga kralja i na neki način govori Izraelcima da je Jahve onaj koji oslobađa po rukama onih koje on sam bira. Sam tekst o Debori i Baraku napisan je u dva različita stila. Prvi dio je napisan u prozi, a drugi u pjesmi. Pjesma Debre i Baraka ima oblik himna i hvalospjeva kao spomen na sve pobjede koje je Jahve izvojevao da pobijedi neprijatelje.

¹⁰ Usp. David M. GUNN, *Judges*, Blackwell publishing, Oxford, 2005., 34.

¹¹ Usp. *Bible commentary, Joshua to 2Kings*, Review and Herald publishing association, Washington, DC, 1976., 328.

Sljedeći sudac kojega je Bog pozvao zove se Gideon. Isti je uzrok zala kao i prije, ali ovaj put padaju u ruke Midjanaca koji ih često pljačkaju. Izrael vapi Jahvi za oslobođenje, a on im odgovara po jednom bezimenom proroku. Komentar Jeruzalemske Biblije navodi da je to prvi nastup jednoga proroka u povijesti Izraela.¹² Bog poziva Gideona preko svojega anđela, a on traži znak. Gideon dolazi iz Manašeoova plemena i njegov je rod najmanji u plemenu. Od anđela traži znak da ga Jahve zaista šalje. Gideon skuplja vojsku i Jahve ju je smanjio kako se narod ne bi hvalio da su se sami izbacili iz ruke Midjanaca. Pobjeda nad njima bit će drugi veliki trijumf nad neprijateljima.¹³ Pobjede nad neprijateljima su veliki znakovi Božje vjernosti Savezu i ostaje mu vjeran onda kada ga je narod prekršio. Ono što je važno kod Gideona jest njegova poslušnost Bogu. Na zapovijed Jahvinu ruši Baalov žrtvenik i gradi Jahvin žrtvenik. Zbog toga čina dobit će ime Jerubaal. Ponovno se obnavlja Savez između naroda i Boga. S obnovom Saveza Bog daruje pobjedu Izraelcima, ali sa znatno smanjenim snagama. Tu se želi prikazati da je Bog onaj koji pobjeđuje i daje pobjedu nad zlom. Sve dok se narod drži obećanoga Saveza, on će ih štititi.

Dalje nam Sveto pismo donosi pripovijest o Gideonovom sinu Abimeleku. On je pokušao uspostaviti instituciju kraljevstva, međutim njegov završetak će biti tragičan. Nakon njega dolaze nam dva mala suca koji se zovu Tola i Jair koji su sudili Izraelu. Donosi se njihovo porijeklo i godine službe. Radi se o vremenu od preko 20 godina službe.

Sljedeći sudac zove se Jiftah Gileadčanin. On se nalazi u nizu malih sudaca, ali ga današnji tumači i autori stavljaju među velike suce zbog opširnoga opisa njegove službe. Bio je sin bludnice i zbog toga je bio protjeran od svoje braće. Kada su Amonci pokrenuli rat na Izrael, braća ga pozovu da vodi njihovu vojsku. Jiftah prihvaća ponudu i pregovara s Amoncima. Amonci nisu poslušali Jiftaha i započeo je boj protiv njih. Duh Jahvin je sišao na njega i dao je pobjedu narodu. Ono što je važno primijetiti jeste njegov zavjet prema Bogu. On obeća prinijeti za žrtvu onoga tko mu prvi dođe ususret kad se vrati u svoje rodno mjesto. Ususret mu je izašla njegova kći jedinica i nije mogao povući svoj zavjet. Njegova kćer nagovara oca da ispuni svoj zavjet nakon što ona oplače svoje djevičanstvo. Nakon dva mjeseca oplakivanja on ju prinosi Jahvi za žrtvu paljenicu. Ovo

¹² Usp. *Jeruzalemska Biblija*, 268., bilješka i).

¹³ Werner KELLER, *Biblija je imala pravo*, Verbum, Dubrovnik, 2005., 134.

je jedini slučaj prinošenja ljudske žrtve Jahvi u cijelome Svetom pismu. Ovaj odlomak je jako problematičan za protumačiti jer se nameće pitanje zašto je Bog primio takvu žrtvu, ali pokušat ćemo ga protumačiti u sljedećim poglavljima.

Nakon Jiftaha dolazi nam niz od tri mala suca. To su Ibsan, Elon i Abdon. Zanimljivo je da je broj godina njihove službe jako kratak u odnosu na ostale suce, ali svaki je od njih vršio tu službu u svojoj okolini. Sva tri suca su iz sjevernih plemena tj. s područja Sjevernoga kraljevstva.

Kao zadnji u nizu sudaca nalazi se Samson. Njegov život i djelo jako se razlikuje u odnosu na druge, iz razloga što je djelovao individualno, a ne zajedno s narodom. Sam lik Samsona jako podsjeća na lik Herakla, koji se nalazi u grčkoj mitologiji. Priča o Samsonu je vjerojatno zbirka pripovijetki i usmenih predaja koja je kasnije spojena u jednu cjelinu. I prije njegova rođenja počinje priča o Samsonu, kada Izraelci padaju pod vlast Filistejaca iz istoga razloga kao i prije tj. zbog djela koja nisu po Jahvinoj volji. Biblijski pisac nas stavlja u Danovo pleme kod muža i žene, koji nisu imali dijete, a Bog im preko svoga anđela navješćuje rođenje djeteta, koje mora biti posvećeno Jahvi kao *nazirej*. Ova riječ dolazi od riječi (*nazir*) što znači „posvećen“. Oni su se uzdržavali od opojnih pića i nisu se šišali, kao vanjski znak zavjeta Jahvi.¹⁴ I kod njega poput Otniela i Jiftaha počiva Duh Jahvin, koji djeluje zajedno s njime. Međutim iako je Samson bio jak i često je nanosio teške poraze Filistejcima, imao je slabost prema filistejskim ženama. Problem je također što su u pitanju žene njihovih neprijatelja. Ta ista slabost dovest će njegovu vjernost Jahvi često puta u iskušenje. Među tim ženama bila je žena Delila, koja je na nagovor filistejskih knezova zavodila Samsona i pokušavala otkriti tajnu njegove snage. On joj otkriva svoju tajnu i ona mu potajice ošiše kosu. Nakon toga pada u zarobljeništvo gdje su ga oslijepili. Na kraju ga dovode u hram posvećen bogu Dagonu, a on se osveti Filistejcima rušeći njihov hram u kojem je poginulo više ljudi nego što ih je pobio za svoga života (16,30). U tom urušavanju pogiba i on. U ovoj priči možemo primijetiti da se njegova snaga nije nalazila u izvanjskim znakovima njegove posvećenosti Bogu, nego u njegovoj vjernosti prema njemu. Također postoji nekoliko problema koje treba protumačiti. Prvo jeste konstantna pomoć i snaga od Jahve iako je svojim življenjem odavno prekršio vjernost. Drugi problem stoji na samome kraju

¹⁴ Propisi za nazireje donose se za vrijeme Izraelova boravka u pustinji. (Br 6,1-21)

pripovijetke, kada ruši hram i sam pogiba u tome rušenju. Možemo li ovdje govoriti o samoubojstvu i kako može biti opravdano pred Bogom?

U ovome presjeku prikazani su sami likovi djelovanja sudaca u osnovnim crticama iz njihova života. Iz promatranja njihova lika, osobnosti i djela možemo primijetiti djelovanje Boga kroz njih. Ne možemo reći da ne postoje određeni problemi za koje je nužno donijeti tumačenje iz teološke perspektive. Knjiga obiluje mnogim ratnim sukobima i nasilnim djelovanjima pojedinih sudaca. U većini slučajeva način izbavljenja naroda bio je sukob ili rat. U Suci 7,22 navodi se da je Jahve učinio da Midjanci okrenu mač jedan protiv drugoga itd. Nameće nam se pitanje o Božjim osobinama, a posebno o Božjem (ne)milosrđu. Ako je Bog onaj koji oslobađa Izraela od njegovih neprijatelja, zašto nije odabrao neki drugi način?

Prije nego prijeđemo na sam nastanak knjige ukratko treba nešto reći i o završnome dijelu knjige. Zanimljiva je činjenica da u zadnja četiri poglavlja knjige nema govora o sucima. U zadnjem ili trećem dijelu knjige uopće se ne spominju. Ova poglavlja osvrću se na doba kada „nije bilo kralja u Izraelu“ (Suci 17,6). Možemo ih podijeliti na dvije glavne epizode, a to su seoba Danova plemena i rat Benjaminova i drugih plemena. U prvome dijelu govori se o seobi Danova plemena, osvajanju grada Lajiša i postavljanje svetišta u Danu. U drugome dijelu opisan je rat između Benjaminova plemena i drugih plemena. Ratu je prethodio zločin u Gibeji za kojega ljudi iz Benjaminova plemena nisu tražili oprost. Zanimljivo je da se ovdje ne radi o ratu Izraela s drugim narodima, nego o ratu između plemena istoga naroda s ciljem da se ukloni zlo u Izraelu.¹⁵ U ovome sukobu posljedice su bile takve da je umalo došlo do potpunoga uništenja Benjaminova plemena. Ovi biblijski izvještaji žele prikazati situaciju u Izraelu, koja je bila kaotična prije dolaska kraljevstva.

1.5. Nastanak knjige

Nakon što smo se posvetili kontekstu i sadržaju knjige, osvrnut ćemo se na sam nastanak knjige. Nama je poznato o kojem vremenu knjiga govori, ali postavljaju se pitanja: na koji se način oblikovala i u kojem je vremenu knjiga nastala; koje su predaje prisutne; koji su se izvori koristili?

¹⁵ Usp. Anto POPOVIĆ, *Uvod u knjige Staroga zavjeta 2. Povijesne knjige*, 85.

U početku rada bilo je govora o samoj strukturi knjige. Podijeljena je na tri dijela: Uvod, Glavni dio i Epilog. Sa sigurnošću možemo reći kako ova knjiga nije nastala u vrijeme sudaca, nego u vrijeme kraljevstva. Na nekoliko se mjesta u knjizi spominje da „u to vrijeme nije bilo kralja u Izraelu“. Knjiga je nastala iz više različitih izvora i predaja. Autor Popović navodi da se uglavnom pretpostavlja postojanje triju izvora, a to su plemenske sage o sucima izbaviteljima, popis malih sudaca i jezgra pripovijedanja o Jiftahu, a treći izvor je pripovijedanje o Samsonu.¹⁶ Možemo pretpostaviti da su se pripovijesti o sucima prenosile usmeno, a kasnijim redakcijama i umetanjima dobili su konačni oblik. Prisutna je deuteronomistička predaja kako bi se prikazala velika potreba za institucijom kraljevstva, a prije svega kako bi se obnovila vjernost Izraelskoga naroda prema Jahvi. Međutim postoje i dijelovi knjige koji se protive kraljevstvu (8,22-23 i 9,7-15). Dijelovi koji se odnose o naklonosti kraljevstvu ovise o redaktoru. Glavni dio knjige prati jednu te istu formulu pripovijedanja. Formula se sastoji od pet dijelova. Prvo dolazi nevjernost naroda prema Jahvi, zbog svoje nevjernosti upadaju u nevolje koje su kazna, zatim slijedi vapaj naroda, a nakon vapaja Bog podiže suca ili vođu koji će narod dovesti do izbavljenja. Biblijski će pisci pratiti kroz povijest nastanka knjige tu formulu koja u sebi sadrži ne samo povijest, nego i određenu teologiju. Cilj nije bio prikazati samo likove sudaca, nego djelovanje Boga kroz njihov lik i djelo u vremenu kada narod nije bio ujedinjen u jedno kraljevstvo. Narod griješi i krši sklopljeni Savez, ali Bog ostaje vjeran i ne ostavlja narod. Knjiga nastaje u vremenu kraljevstva, a konačan oblik dobiva tek nakon sužanjstva u Babilonu. Najstariji dijelovi knjige su pripovijesti od Ehuda i Abimeleka. Kasnije u vrijeme kralja Jošije dodaje se izvještaj o Otnielu, a u vrijeme sužanjstva u Babilonu dodaju se popisi malih sudaca. Znači, vrijeme nastanka seže od 9. st. pr. Kr. do 4. st. pr. Kr. popis sudaca dolazi do brojke od dvanaest imena. Jedan od sudaca djeluje na prostoru Judeje, a ostali na području Sjevernoga kraljevstva.

Kao svojevrsan zaključak ovoga prvoga dijela rada cilj je bio prikazati samu Knjigu o Sucima, o njihovu vremenu, sadržaju, liku, djelu i o nastanku knjige u kratkim crtama. Kako bi mogli govoriti o Bogu koji je glavni akter, nužno je poznavati pozadinu u kojoj djeluje.

¹⁶ *Isto*, 87.

2. Nemilosrdni Bog u Knjizi o Sucima

U drugome dijelu ovoga izlaganja prelazi se na govor o glavnomu akteru u Knjizi o Sucima kroz osobinu nemilosrđa. Čitajući samu knjigu, možemo primijetiti da je sam sadržaj dosta nasilnoga karaktera. Opisuju se mnogi sukobi od samoga početka, kada Izrael osvaja Kanaan, djelovanje karizmatičnih vođa koji ubijanjem neprijatelja oslobađaju narod i na kraju knjige kada na okrutan način završava rat između plemena, kada je umalo došlo do potpunoga istrebljenja Benjaminova plemena. Kada se čitaju pripovijesti o sucima, primijetiti ćemo da iza većine likova stoji Bog koji dopušta da narod pada u nevolje te ih isti taj Bog izbavlja iz tih nevolja, preko ratova i sukoba. Zašto Bog dopušta da se događa zlo? Možemo postaviti hipotezu da je Bog Knjige o Sucima nemilosrdan. Kako i zašto? Koji su argumenti za i protiv? Prvo ćemo protumačiti općenito pojam milosrđa u Bibliji i o njegovom značenju, a potom u dijelovima knjige gdje je Bog uključen, govoriti o njemu kao „nemilosrdnome Bogu“.

2.1. Biblijski pojam milosrđa

Kada danas općenito govorimo o milosrđu, to nas asocira na neku vrstu opraštanja i suosjećanja. U Starome zavjetu taj pojam nema takvo značenje. Hebrejski jezik koristi riječ *rahamim*, a izražava nagonsku privrženost nekog bića drugomu.¹⁷ Zanimljivo je da je korijen te riječi povezan s riječi *rehem*, što znači „majčino krilo“ tj. „utroba“. Uz ovaj pojam koristi se još riječ *hesed*, a označava vezu između dva bića i uključuje vjernost. U Starome zavjetu ovaj se pojam koristi u kontekstu Božjega očitovanja čovjeku. Na koji se način to ostvaruje? Kada čovjek spozna vlastitu grešnost, moli Boga da očituje svoju ljubav ka čovjeku, kako bi ga izbavio od grijeha i po mogućnosti, ublaži mu kaznu. Bogu nije do toga da čovjeka uništi. Zna čovjekovu ograničenost i grešnost, zato mu nudi novu šansu za obnovom. Odnos Boga i Izraela možemo promatrati kroz pojam (ne)milosrđa. Zašto milosrđa, a zašto nemilosrđa i na koji se način to ostvaruje? Prema komu i prema čemu je Bog (ne)milosrdan? Nakon što smo u osnovnim crtama protumačili sam pojam u njegovom izvornom značenju, nastaviti ćemo s temom Boga koji je nemilosrdan.

¹⁷ Usp. Xavier Leon-DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969., 535.

2.2. Problematika Božjega nemilosrđa u nekim pripovijestima Knjige o Sucima

U drugome dijelu ovoga rada prijeći ćemo na govor o Božjem nemilosrđu u Knjizi o Sucima. Kada govorimo o nemilosrdnom Bogu postavljamo pitanje na koji način se to ostvaruje? Kako Bog može biti nemilosrdan? U ovome dijelu analizirat ćemo dijelove u pripovijestima o Gideonu, Debori i Baraku i u pripovijesti o Samsonu gdje se govori o nemilosrdnom Bogu.

2.2.1. Nemilosrdni Bog u pripovijesti o Gideonu

Suci 6,7-14.7,18-21: „⁷Kad su Izraelci zavapili Jahvi zbog Midjanaca, ⁸Jahve posla Izraelcima proroka koji im reče: 'Ovako kaže Jahve Bog Izraelov: Ja sam vas izveo iz Egipta, izbavio vas iz kuće ropstva. ⁹Ja sam vas oslobodio od ruke Egipćana i od ruke svih vaših tlačitelja. Protjerao sam ih pred vama, dao vam njihovu zemlju ¹⁰i rekao vam: Ja sam Jahve, Bog vaš. Ne štujte bogova Amorejaca u kojih zemlji živite. A vi ne poslušaste moga glasa.' ¹¹Anđeo Jahvin dođe i sjede pod hrast kod Ofre koji pripadaše Joašu Abiezerovu. Njegov sin Gideon vrhao je pšenicu na tijesku da bi je sačuvao od Midjanaca. ¹²I ukaza mu se Anđeo Jahvin i reče mu: 'Jahve s tobom, hrabri junače!' ¹³Gideon mu odgovori: 'Oh, gospodaru, ako je Jahve s nama, zašto nas sve ovo snađe? Gdje su sva ona čudesa njegova o kojima nam pripovijedahu oci naši govoreći: *Nije li nas Jahve iz Egipta izveo?* A sada nas je Jahve ostavio, predao nas u ruke Midjancima.' ¹⁴Jahve se tad okrenu prema njemu i reče mu: 'Idi s tom snagom u sebi i izbavit ćeš Izraela iz ruke Midjanaca. Ne šaljem li te ja?'“ (...)

„¹⁸Onda reče Zebahu i Salmuni: 'Kakvi bijahu ljudi koje pobiste na Taboru?' 'Bili su nalik na te' odgovoriše. 'Svaki bijaše kao kraljev sin.' ¹⁹'To su bila moja braća, sinovi moje matere', reče Gideon. 'Tako mi Jahve, da ste ih ostavili na životu, ne bih vas ubio.' ²⁰Potom zapovijedi svom prvcu Jeteru: 'Ustani, pogubi ih!' Ali dječak ne izvuče mača: bojao se, bijaše još mlad. ²¹Tada rekoše Zebah i Salmuna: 'Ustani ti i navali na nas, jer kakav je čovjek, onakva mu i snaga.' I ustavši, Gideon pogubi Zebaha i Salmunu i uze mjesečiće što su visjeli o vratu njihovih deva.“

Za analizu sam odabrao ova dva ulomka kako bi analizirao poziv kojega Bog upućuje Gideonu, a u drugome dijelu odlomak u kojem Gideon djeluje. Iz prvoga

dijela možemo vidjeti da se Izraelski narod svojom krivicom nalazi u teškom položaju. Naravno ovo se ne odnosi na područje čitavoga Izraela, nego se odnosi na teritorij jednoga plemena. Zanimljivo je da Bog Izraelcima šalje jednoga „proroka“. Nemamo nikakvu informaciju o prorokovu imenu i porijeklu, ali je sigurno da je poslan od samoga Boga: Po njemu Bog podsjeća da je On onaj koji je narod izbavio iz Egipta i da je On onaj koji tjera njihove tlačitelje pred njima, a ne oni svojom snagom. Bog često podsjeća narod na silna djela koja im je učinio u prošlosti i isto tako im obećava činiti velika djela ako prestanu činiti „ono što je zlo u Jahvinim očima“ (Suci 6,1). Također ih podsjeća na zapovijedi i upute koje im je uputio, ali opet su upali u neposluh i na kraju ih je predao u ruke Midjanskome narodu. Problem kod Izraela je taj što često zanemare prvu zapovijed koju im je po Mojsiju dao Bog, a to je da ne služe drugim bogovima. Nakon Mojsija iste upute im je ostavio i Jošua prije svoje smrti (Jš 23,6-11). Na samome početku šestoga poglavlja Knjige o Sucima Bog zbog grijeha idolopoklonstva prepušta narod na milost i nemilost okolnih naroda, koji ih pljačkaju. Međutim također piše da su bili predani u ruke Midjancima za sedam godina. Iako su bili na neki način kažnjeni od Jahve, On ih se nije odrekao. Kako ovo gledati kroz osobinu Božjega nemilosrđa? Kazna koju Bog daje nije proporcionalna ako vidimo o kojem se grijehu radi, u ovom slučaju idolopoklonstvo. Sam ovaj grijeh od naroda znači da narod slobodno prekida obećani Savez kojega je sklopio i obećao čuvati ga; ako uzmemo primjer dvaju naroda koji sklapaju savez između sebe i obećaju podržavati jedan drugoga; ako se taj savez prekrši, može se ući u otvoreno neprijateljstvo i u mogući rat ili se gubi svaki kontakt. Kod Boga Staroga zavjeta takav scenarij nije slučaj. On na neko vrijeme prestaje pružati zaštitu, ali budući da ostaje vjeran svome Savezu, ponovno ih izbavlja. Međutim Bog je nemilosrdan, ne u slučaju kada je u pitanju čovjek, nego kada je u pitanju grijeh. Glavno je pitanje: Prema komu ili prema čemu je Bog nemilosrdan? On ne može ostati milosrdan kada je u pitanju grijeh. Grijeh se mora iskorijeniti kako bi se obnovio Savez, a to znači, kako bi se narod vratio Bogu. U tome smislu On je nemilosrdan. Nakon određenoga vremena „čišćenja“, On ponovno nastupa.

U drugome dijelu kod istoga suca dolazimo do problema, a to je scena pogubljenja Zebaha i Salmuna. Može se postaviti pitanje: Je li Bog nemilosrdan prema svojim neprijateljima koji padnu pod ruke Izraelcima? Je li taj čin pogubljenja bio izričita

naredba od Boga? Zavirimo malo detaljnije. Prije toga dijela Bog šalje Gideona u napad na Midjanski tabor. Kako bi očitovao svoju snagu i pokazao Izraelcima da je On taj koji izbavlja narod, umanjuje izraelsku vojsku na 300 ljudi. Oni pristupaju taboru s trubljamama i svjetilkama po noći i na taj način tjeraju Midjance u bijeg. Od silnoga straha Midjanci okreću mač jedan protiv drugoga, a Izraelci ih tjeraju u bijeg. Scena pogubljenja midjanskih knezova dolazi nakon toga kada u jednome drugom sukobu Gideon pobjeđuje i uzima knezove kao zarobljenike. Pogubljenje se odvija na osobnu inicijativu suca bez izričite naredbe Jahve. Ovo pogubljenje je poznato kao Gideonova osveta. Bitno je primijetiti da Bog iako bira i poziva suca, to ne znači da je ta osoba nužno i sveta. Kada je u pitanju Bog, bitno je znati da je On izvršio obećano i da se narod ponovno vratio Bogu, a ono što je najvažnije, iskorijenio se grijeh. Grijeh ne može ostati nekažnjen, a posebno kada je u pitanju Izabrani narod.

2.2.2. Nemilosrdni Bog u pripovijesti o Debori i Baraku

Suci 4,4-7;17-22: „⁴U to vrijeme u Izraelu sudila je proročica Debora, žena Lapidotova. ⁵Živjela je pod Deborinom palmom između Rame i Betela u Efraimovoj gori i k njoj su dolazili Izraelci da presuđuje u njihovim sporovima. ⁶Ona dozva Baraka, sina Abinoamova, iz Naftalijeva Kedeša i reče mu: 'Evo što ti Jahve, Bog Izraelov, zapovijeda: Idi, kreni na goru Tabor i uzmi sa sobom deset tisuća ljudi između Naftalijevih i Zebulunovih sinova. ⁷Ja ću k tebi na Kišonski potok privući Siseru, vojskovođu Jabinove vojske, s njegovim bojnim kolima i svim ratnicima te ću ga predati u tvoje ruke.'“ (...)

„¹⁷Sisera je dotle bježao pješice prema šatoru Jaele, žene Hebera Kenijca, jer između Jabina, kralja hasorskog, i kuće Hebera Kenijca bijaše mir. ¹⁸Jaela iziđe Siseri u susret i reče mu: 'Zaustavi se, gospodaru, svrati se k meni. Ne boj se ničega!' On svrati k njoj pod šator, a ona ga pokri pokrivačem. ¹⁹On joj reče: 'Daj mi malo vode jer sam žedan.' Ona otvori mijeh s mlijekom, napoji ga i opet ga pokri. ²⁰Stani na ulazu u šator' reče joj on, 'pa ako tko naiđe i zapita te: *Ima li tu koga?* ti odgovori: *Nema!*' ²¹A Jaela, žena Heberova, uze šatorski klin i čekić u ruke, tiho mu se približi i zabi mu klin kroza sljepoočnice tako da se zario u zemlju. On od iscrpljenosti bijaše tvrdo zaspao i tako umrije. ²²I gle, dođe Barak progoneći Siseru. Jaela iziđe preda nj i reče

mu: 'Dođi da ti pokažem čovjeka koga tražiš.' On uđe k njoj, i gle – Sisera ležaše mrtav, s klinom u sljepoočnici.“

U ovim dvjema pripovijestima susrećemo se s nekoliko važnih likova, a to su Debora, Barak i Jaela. Ovdje se susrećemo i s dvije žene. Zanimljivo je to da je Debora bila sutkinja i proročica u Izraelu. U Svetom pismu smo imali nekoliko slučajeva gdje su se pojavljivale proročice kao npr. proročica Mirjam (Izl 15,20) i proročica Ana (Lk 2,26-38).¹⁸ Znači nije prvi slučaj u Starome zavjetu da se spominje proročica. Međutim neobično je da je ona također „sudila Izraelu“, na isti način kako su to činili suci prije nje i nakon nje. Kod Debore nije slučaj da ju je Bog pozvao poput Gideona, nego ona dobiva Jahvinu riječ, koju upućuje Baraku.

Izrael je i ovaj put činio zla djela zbog kojih su pali u ruke kanaanskome knezu Jabinu. Primjećujemo kako se Izraelcima zbog učinjenoga zla također događa zlo. U biblijskome tekstu to se ne navodi kao zlo, ali ga tako možemo nazvati jer su bili dvadeset godina „teško tlačeni“ (usp. Suci 4,3). Na prvi pogled nam se čini kako je Bog nemilosrdan prema narodu i da je ova kazna prestroga. Jedan od uzroka zla koja se Izraelu događaju jest nepokornost višoj moći, koja kasnije kontrolira ljudsku kaznu kao nešto što je potrebno, a ta ista moć želi da narod u budućnosti više ne čini zlo i da narod bude poslušan.¹⁹ Božje nemilosrđe se ne odnosi na narod, nego se odnosi na počinjeno zlo. Nemilosrđe prema zlu i grijehu od strane Boga je nešto nužno za spas čovjeka.

Nakon što je narod „zavapio Jahvi“ (Suci 4,3), Bog preko Debore šalje upute Baraku što će činiti. Traži od Baraka da bude spreman, a Bog će privući neprijatelja i predati ga u ruke Izraelcima. Međutim slava neće pripasti Baraku, nego će Bog pobijediti neprijatelja preko žene (usp. Suci 4,9). Na taj način će se Jahve proslaviti pred narodom, kako narod ne bi bio u napasti reći da su se svojom vlastitom snagom spasili iz ruku neprijatelja.

Nakon ovoga dijela prelazimo na pripovijest koja govori o Siserinoj smrti. Nakon što ga je Jaela pozvala u svoj šator i iskazala mu gostoljubivost, na način što mu je

¹⁸ Usp. Barry G. WEBB, *The Book of Judges*, 189.

¹⁹ Usp. Otto J. BAAB, *The theology of the Old Testament*, Forgotten Books, Nashville 2, Tennessee, 1949., 227.

dala da se okrijepi i naspava, a dok je spavao zadaje mu smrtni udarac šatorskim klinom u sljepoočnicu. Na jedan strašan način okončava život neprijatelju. Jaela ne pripada nijednome od Izraelskih plemena, jer je njezina kuća u miru s Izraelskim neprijateljima. Poput Gideona, ona ne dobiva direktnu zapovijed od Jahve da ubije neprijatelja, nego se radi o osobnoj inicijativi pojedinca. Bog je rekao da će predati Siseru u ruke ženi. Ona nije bila dužna pomagati Izraelu u borbi protiv Kanaanaca, ali je to učinila po svojoj volji. Ovo ne dovodi u pitanje ispravnost njezinoga djela, jer je u antičkome svijetu ubojstvo gosta smatrano nečim odvratnim. Međutim Debora u svome hvalospjevu posvećuje Jaeli jedan dio.

Suci 5,24-27: „²⁴Blagoslovljena među ženama bila Jaela, žena Hebera Kenijca, među ženama šatora nek' je slavljena!

²⁵On vode zaiska, mlijeka mu ona dade, u zdjelu dragocjenu nali mu povlake.

²⁶Rukom lijevom za klinom segnu, a desnom za čekićem kovačkim. Udari Siser, glavu mu razmrskala, probode mu, razbi sljepoočnicu.

²⁷Do nogu pade joj, sruši se. Leže, do nogu pade joj sruši se; i gdje pade, mrtav osta.“

2.2.3. Nemilosrdni Bog u pripovijesti o Samsonu

Suci 13,2-5. 16,28-31: „²A bijaše neki čovjek iz Sore, od Danova plemena, po imenu Manoah. Žena mu je bila nerotkinja i nije imala djece. ³Toj se ženi ukaza Anđeo Jahvin i reče joj: 'Ti si neplodna i nisi rađala. ⁴Ali se odsad pazi: da ne piješ ni vina ni žestoka pića i da ne jedeš ništa nečisto. ⁵Jer zatrudnjet ćeš, evo, i rodit ćeš sina. I neka mu britva ne prijeđe po glavi, jer će od majčine utrobe dijete biti Bogu posvećeno – bit će nazirej Božji i on će početi izbavljati Izraela iz ruke Filistejaca.' (...)

„²⁸Samson zavapi Jahvi: 'Gospodine Jahve, spomeni me se i samo mi još sada podaj snagu da se Filistejcima odjednom osvetim za oba oka.' ²⁹I Samson napipa dva srednja stupa na kojima počivaše zdanje, oprije se o njih, desnom o jedan, a lijevom o drugi, ³⁰i viknu: 'Neka poginem s Filistejcima!' Nato uprije iz sve snage i sruši zdanje na knezove i na sav narod koji se ondje nalazio. Više ih ubi umirući nego što ih pobi za života. ³¹Poslije dođoše njegova braća i sva kuća njegova oca, uzeše ga i odnesoše i

pokopaše ga između Sore i Eštaola, u grobu Manoaha, oca njegova. On je sudio Izraelu dvadeset godina.“

Sada prelazimo na govor o nemilosrdnom Bogu analizirajući posljednjeg suca koji se nalazi u Knjizi o Sucima. Generalno govoreći, Samson je najpoznatiji sudac od svih. Ovdje se radi o snagatoru kojega mnogi uspoređuju s likom Herakla iz grčke mitologije, ali u nekoj biblijskoj verziji. Možda on to čak i jest, ali mi se nećemo usmjeriti na njegov lik i djelo. Ovdje ćemo se osvrnuti na Božju ulogu koja je prisutna u početku njegova života i na samome kraju.

U samome prvome dijelu pripovijesti vidimo da je njegovo rođenje naviješteno od Boga preko „Anđela Jahvina“. Taj isti anđeo se pojavljuje i kod poziva Gideona (Suci 6,11). Samsonov poziv razlikuje se u tome što je Samson pozvan već od majčine utrobe. Njega rađa nerotkinja iz Danova plemena, a dobiva zadatak od anđela da ne jede ništa nečistoga i ne pije ništa opojno. Dijete kojega će roditi od samoga rođenja posvetit će Bogu, jer će to dijete biti *nazirej*. Upute za život nazireja nalaze se u Knjizi Brojeva u šestome poglavlju. Glavna odlika nazireja je ta što britva ne smije prijeći preko njegove glave, tj. ne smije se šišati sve do dana kada se navršše dani njegova zavjeta. Duga kosa bila je vanjski znak njegove posvećenosti Bogu. Također su se morali držati čistima. Samson će već od svoga rođenja živjeti u takvome zavjetu i „on će početi izbavljati Izraela iz ruke Filistejaca“ (Suci 13,5). Sam taj zadatak kojega mu je Bog povjerio stavlja ga među Suce. U riječima anđela bitan je detalj da će on „početi izbavljati“ narod. Nije rekao da će narod biti izbaavljen. Izbavljenje Izraelaca od jarma Filistejaca dogodit će se u vrijeme prvih kraljeva, a to su: Šaul, David i Salomon.²⁰

Sami lik Samsona vrlo je zanimljiv. Kada se pogleda način na koji je pozvan, kako je naviješteno rođenje, kakav je zadatak njegovih roditelja, očekujemo jedan svetački lik. U njegovu slučaju uopće nije tako. Promatrajući prvi dio pripovijesti o Samsonu i uspoređujući način njegova djelovanja kao suca i kao čovjeka, uočava se da odudara od svih ostalih sudaca. U prvom dijelu znamo da je pozvan od Boga, naviješten i postao je nazirej tj. Bogu posvećena osoba. To je dar njemu i Izraelcima preko kojega

²⁰ Usp. Uvod u Knjigu o Jošui, u: *Jeruzalemska Biblija*, 278.

će Bog oslobađati od Izraela. Što je ovdje nemilosrdno ili milosrdno? To pitanje postavljamo na način njegova djelovanja. Samson se u svome djelovanju nije ponašao onako kako bi se trebao ponašati jedan Izraelac, a kamoli jedan izabranik od Boga. Nakon njegova rođenja biblijski tekst kaže da „duh Jahvin bijaše s njime“ (Suci 13,25). Duh Jahvin ga je nadahnuo i davao mu snagu kada ga napada lav (Suci 14,6) i kada se borio protiv Filistejaca s magarećom čeljusti, a u toj je borbi ubio tisuću ljudi (Suci 15,9-20). Ono što je bilo odvratno u očima njegova naroda jest to što je sebi uzimao „žene između neobrezanih Filistejaca“. Često se odavao bludništvu s filistejskim ženama. Knjiga o Sucima spominje tri žene s kojima je Samson imao odnos. Također je važno spomenuti i njegovo osvećivanje, koje je na neki način povezano sa ženama. Osvećivao se na način da je uništavao Filistejcima urode ili ih je ubijao. Ne možemo govoriti da je imao naredbu od Boga da čini takva djela, nego je činio po svojoj vlastitoj volji. Međutim Bog mu nije oduzeo snagu, sve do onoga trenutka kada mu je kosa bila ošišana (Suci 16,19).

Slika Samsona jest poput slike Izraela. Bog narod blagoslivlja, kao što snagom blagoslivlja Samsona. Bog je vjeran svome Savezu s narodom sve dok narod postane nevjeran i dok narod taj isti Savez ne prekrši. Na isti način Bog blagoslivlja Samsona sve do onoga trenutka kada mu je kosa bila ošišana, a duga kosa je bila znak osobne posvećenosti Bogu. Kada bi se Izraelski narod obratio i ponovno vratio Bogu, on bi ponovno obnovio Savez s narodom. Samson gubi svoje oči i osljepljuju ga, jer se više nije mogao oduprijeti Filistejcima. Čini nam se da je Bog na okrutan način kaznio Samsona i da je dopustio Filistejcima da se tako osvete Samsonu. Bog je već Izraelskom narodu nakon izlaska iz ropstva rekao da će ih pratiti njegova zaštita sve dok ostanu vjerni, a ako prekrše Saveza, neće dugo živjeti u zemlji koju im je obećao dati (usp. Pnz 30,15-20). Samson čini slične stvari koje čini i narod. Kao što se narod podaje okolnim narodima i božanstvima, tako se Samson podavao ženama Filistejaca. Međutim Bog Samsonu ponovno daje snagu, iako slijepom, kada mu je kosa ponovno narasla, tj. kada je ponovno obnovio svoj zavjet Bogu (Suci 16,22).

Dugi dio pripovijesti govori o Samsonovoj tragičnoj smrti. Nakon što mu je kosa ponovno narasla, obnovila mu se snaga, ali pogiba u poganskome hramu zajedno s Filistejcima, tj. pogiba među svojim neprijateljima kao slijepi zatvorenik. Njegova priča jest opomena i upozorenje svima koji su od Boga pozvani, da ne dopuste da

unatoč svome pozivu od Boga, ne skrenu krivim putem. Bog je s njime bio milosrdan i kazna koju je dobio nije bila proporcionalna s učinjenim zlom. Štoviše, Bog mu ponovno obnavlja snagu. On je često nastupao sam, kao individualac, koristeći se snagom koju mu je Bog dao. On ruši hram, ubija mnoštvo neprijatelja, ali ubija i samoga sebe. Taj akt je čin njegove vlastite volje, a ne Božje. Samson je jedan klasični primjer kako poziv kojega Bog daje, nije garancija da će ta ista osoba biti sveta života. Poruka pripovijesti o Samsonu je da nepoštivanje Božjih zapovijedi, omalovažavanje tradicije i odbacivanje roditeljskoga savjeta (Suci 14,3) može dovesti do osobne propasti, bez obzira koju službu ta osoba obavlja.²¹

2.3. Zaključne misli o Božjem nemilosrđu u Knjizi o Sucima

U ovom ćemo poglavlju zaključiti u nekoliko misli cijeli drugi dio izlaganja. Važno je dati zaključnu misao i odgovoriti na glavno pitanje: Je li Bog Knjige o Sucima milosrdan? Na osnovu kratkih promišljanja iz nekih pripovijesti bez imalo dvojbe mogu dati odgovor: Jeste! Ali postavlja se pitanje: Na koji je način nemilosrdan i zašto?

Bog se u životima sudaca objavljivao na različite načine. Tako se njihovo djelovanje razlikuje. U ovome dijelu analizirali smo suce kao što su: Gideon, Samson, Debora i Barak. Kada govorimo o Bogu koji je nemilosrdan, prije nego damo konačan odgovor, moramo postaviti pitanje: „Prema komu/čemu je Bog nemilosrdan?“ Netko se može zapitati to da ako je Bog sama ljubav i milosrđe, kako može biti nemilosrdan? Odgovor možemo dati ako postavimo pitanje: „Prema čemu?“ Bog je uvijek milosrdan prema čovjeku, a ako daje kaznu, daje je po svojoj pravednosti. Bog nikako ne može i ne smije ostati milosrdan prema grijehu. Ne prema čovjeku koji griješi, nego grijehu. On sklapa s obećanim narodom Savez i obećava pružati zaštitu i blagoslov u svemu što čini. Problem nikada nije u Bogu. Problem nastaje kada se čovjek dragovoljno ogлуši na zapovijedi i na upute, koje mu je Bog uputio. Prva Božja zapovijed glasi: „²*Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva.* ³*Nemoj imati drugih bogova uz mene.* ⁴*Ne pravi sebi ni lika ni obličja bilo čega što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom.* ⁵*Ne klanjaj*

²¹ Usp. Anto POPOVIĆ, *Uvod u knjige Staroga zavjeta 2. Povijesne knjige*, 79.

im se niti im služi. Jer ja, Jahve, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran. Kažnjavam grijeh otaca - onih koji me mrze - na djeci do trećeg i četvrtog koljena, ⁶a iskazujem milosrđe tisućama koji me ljube i vrše moje zapovijedi.“ (Izl 20,2-6) Ova zapovijed je prva i odnosi se direktno na vjernost Bogu. Kao što muž i žena trebaju biti vjerni jedno drugom, tako Izrael treba ostati vjeran svome Bogu. Prekršaj ove Božje zapovijedi zove se idolopoklonstvo. To je najveći i najgori grijeh. U Knjizi o Sucima narod će često uz Jahvu služiti bogovima okolnih naroda i to će biti glavni uzrok nedaća koje će im se događati. Bog na taj grijeh ne može ostati imun, u smislu da prijeđe preko njega. Grijeh ne može i ne smije ostati nekažnjen. U Knjizi o Sucima zbog ovoga grijeha narod pada pod tlaku okolnih naroda na duži vremenski period. Na prvi pogled nam se čini da je ova kazna prestroga i da tu nema govora o milosrđu za čovjeka. To naravno nije točno. To vrijeme potrebno je za narod kako bi se ponovno vratio i ponovno utekao Bogu i pokajao za svoj grijeh. Na taj način bi se iskorijenio grijeh. Cilj je da se narod vrati na pravi put i da prestane činiti zlo. To nije nemilosrdno prema čovjeku, ali prema grijehu jeste. On se mora iščupati iz korijena.

Za ovaj dio rada možemo dati svojevrstan zaključak da je Bog Knjige o Sucima nemilosrdan. Nemilosrdan kada se odnosi prema zlu i prema grijehu. Zlo se mora odstraniti iz čovjeka, naroda i plemena.²² Bog svojim nemilosrđem prema grijehu iskazuje milosrđe prema svome narodu. Zato je potrebno razdvojiti zlo od čovjeka. Čovjek je sposoban činiti zlo i zbog toga je potrebna Božja intervencija. Analizirajući ove pripovijesti možemo primijetiti da Bog nije pasivan, nego se uvijek zalaže za spas svoga naroda. Bog je pozvao Gideona i savjetovao ga na koji će način djelovati. Po proročici i sutkinji Debori daje upute Baraku na koji će način pobijediti neprijatelje. Navijestio je rođenje Samsona i davao mu je snagu sve do onoga trenutka dok nije prekršio zavjet Bogu, a kada je obnovio svoj zavjet, Bog mu je povratio snagu. Možemo dovesti u pitanje neka djela koja su pojedinci činili, ali ta djela nisu potaknuta od Boga. Sama služba suca, posvećenost i poziv ne garantiraju da će ta osoba biti sveta života. Poput svih ljudi i oni su u svojoj slobodi darovanoj od Boga, činili djela koja nisu ispravna. I tada Bog ne ostavlja toga pojedinca i narod, nego se neprestano brine za njegovo spasenje.

²² Ako se odnosi na samo jedno izraelsko pleme.

3. Milosrdni Bog u Knjizi o Sucima

U trećem dijelu ovoga rada govorit ćemo o Bogu Knjige o Sucima koji je milosrdan. Hipoteza koja je postavljena u Uvodu jest da je Bog i milosrdan, a tu je hipotezu nužno dokazati analizirajući pojedine biblijske, starozavjetne pripovijesti iz Knjige o Sucima. Kako i na koji način je Bog milosrdan? Prema komu ili prema čemu je Bog milosrdan? Kako se Božje milosrđe manifestira u svakodnevnom životu izabranog naroda i u životima sudaca? To su glavna pitanja koja ćemo dotaknuti u ovome dijelu rada i dati svojevrсни zaključak.

Važno je podsjetiti se da je Knjiga o Sucima prožeta dubokom sviješću Jahvina djelovanja u povijesti. Budući da se radnja ove knjige smješta u vrijeme prije uspostave kraljevstva, vrijeme djelovanja sudaca može se nazvati vremenom u kojem sam Bog upravlja po ljudima koje On slobodno izabire. On koji vodi Izabrani narod, neprestano se za njega zauzima i obnavlja Savez s narodom. Postoje mjesta gdje možemo diskutirati o Božjemu milosrđu i zato ćemo uzeti tri pripovijesti iz Knjige o Sucima koje ćemo analizirati u kontekstu Božjega milosrđa.

3.1. Problematika Božjega milosrđa u nekim pripovijestima u Knjizi o Sucima

Zašto kada govorimo o Božjem milosrđu moramo koristiti riječ problematika? Čitajući i analizirajući Knjigu o Sucima postoje dijelovi u kojima je Božje milosrđe upitno i zahtijeva detaljniju analizu. U trećem dijelu ovoga rada analizirat ćemo tri pripovijesti iz Knjige o Sucima, a to su pripovijesti o Ehudu, Abimeleku i Jiftahu.

3.1.1. Milosrdni Bog u pripovijesti o Ehudu

Suci 3,15-17.20-22: „¹⁵Tada Izraelci zavapiše Jahvi i Jahve im podiže izbavitelja – Ehuda, sina Gere iz Benjaminova plemena, čovjeka koji bijaše lijevak. I poslaše ga Izraelci da im odnese danak Eglonu, kralju moapskom. ¹⁶A Ehud načini sebi bodež sa dvije oštrice, lakat dug, i pripasa ga pod haljine uz desno bedro. ¹⁷I odnese danak Eglonu, kralju moapskom. Eglon bijaše vrlo debeo.“ (...) „²⁰Ehud uđe. Kralj je sjedio u hladovitoj gornjoj sobi; bio je sam. Ehud mu reče: 'Imam, kralju, za tebe riječ od Boga!' On odmah usta s prijestolja. ²¹Tad Ehud lijevom rukom trgnu bodež s desnog bedra i satjera mu ga u trbuh. ²²Za oštricom uđe sav držak i salo se sklopi za oštricom, jer Ehud nije mogao izvući oštricu iz trbuha.“

Na samome početku primjećujemo da se narod ponovno kaje za svoje grijehe, obraća se Jahvi i traži izbavljenje. Već smo prije spomenuli da se kod većine sudaca koristi ista formula kada je u pitanju oblikovanje biblijskoga teksta, a to je pad u grijeh, kajanje i obraćenje, potom Bog odgovara na njihove molitve i zazive i počinje djelovati, a djeluje na taj način da šalje suca izbavitelja koji će ih izbaviti iz ruku tlačitelja i na kraju nastupa samo izbavljenje. U ovome odlomku nalazimo se na području Benjaminova plemena, koje je bilo smješteno na teritoriju oko grada Jerihona i u bližoj okolini. Iz ovoga plemena Bog će pozvati suca koji se zove Ehud i on će osloboditi u ime Jahve narod iz ruke moapskoga kralja Eglona. Ovdje vidimo da se spominje narod iz zemlje Moaba, a taj je narod bio smješten na teritorijima Transjordanije. Samo spominjanje ovoga naroda za židovski narod ima veliku težinu, a to još pojačava činjenica da su u ovome slučaju morali plaćati danak istomu. Naime u Knjizi Postanka spominje se samo porijeklo moapskoga naroda, a samo porijeklo dolazi od Abrahamova nećaka Lota i Lotove starije kćeri, koji su pobjegli iz Sodome i Gomore, tj. iz gradova koje je Bog uništio. Budući da se tu radi o narodu koji je potekao iz skandaloznoga odnosa između oca i kćeri, za izraelski narod bili su omraženi. Sudac Ehud dolazi iz Benjaminova plemena iz kojega ga je podigao sam Bog. Važan je detalj da je on bio „ljevak“ ili u doslovnome prijevodu znači „čovjek vezan ili nemoćan (u) njegovoj desnoj ruci“.²³ Ovdje se želi naglasiti da Bog podiže fizički nesavršenu osobu, preko koje će im donijeti izbavljenje. Postoji i teorija da su se Benjaminovci borili s bodežima u svojoj lijevoj ruci, jer bi tako zbunili neprijatelja u borbi. Ehud staje pred kralja i poručuje da mu ima nešto za reći, a kralj šalje svoje sluge i stražare van tako da su obojica bili sami. Eglonova pohlepa i sljepoća konačno će mu i presuditi jer u svojoj pohlepi nije sumnjao na prijevaru. Njegova pretilost ovdje simbolizira kraljevu pohlepu i ranjivost prema Ehudovu nožu, a on ga ubija kao nemoćno janje za žrtvu.²⁴

Na prvi pogled ova epizoda izgleda da nema nikakve teološke poruke i da nema nikakve povezanosti s milosrdnim Bogom. Ovdje se sveti pisac koristi biblijskim slikama koje na neki način pojačava. Zbog nevjernosti Izraelci su dužni plaćati danak omraženom kralju, koji dolazi iz njima mrskoga i ogavnoga naroda, Bog podiže

²³ Usp. Barry G. WEBB, *The Book of Judges*, 173.

²⁴ *Isto*, 169.

izbavitelja preko kojega im Bog donosi slobodu. Biblijski tekst govori da su Izraelci „*opet počeli činiti što je zlo u očima Jahve*“ (usp. Suci 3,12). Narod je ponovno bio nevjeran obećanom Savezu, ali i u takvoj situaciji Bog odgovara na vapaj naroda, koji se pokajao nakon dugo godina tlačenja. Prepuštanje naroda na milost i nemilost drugome narodu ima ljekovitu svrhu, a to je da narod spozna svoju grešnost, ponovno spozna svoga Boga i da se utječu u Njegovu pomoć i zaštitu. Ovdje je Bog odgovorio na njihovu molitvu tako što je „podigao“ izbavitelja (Suci 3,15). Prvi i glavni izbavitelj je sam Bog, kojemu nije cilj izbaviti narod od ovoga fizičkoga neprijatelja, nego mu je cilj dati i oslobođenje od nevjernosti. Međutim Bog je svjestan da će narod iznova padati, ali on i dalje neće prestati iskazivati svoju ljubav i milosrđe prema narodu.

U ovome poglavlju zaključujem da je Bog, unatoč grijehu naroda, stalan u svojoj vjernosti te mu neprestano iskazuje milosrđe izbavljajući ga. Bog zna da će narod iznova padati, ali se prema njemu odnosi kao prema čovjeku, kojemu, iako grešnomu, daje mogućnost oprosta, ali na putu prema oprost potrebna je stega i odgoj, kako bi narod spoznao do čega vodi njihova samovolja.

3.1.2. Milosrdni Bog u pripovijesti o Abimeleku

Suci 9,22-24.56-57: „²²Abimelek je vladao nad Izraelom tri godine. ²³Tada Bog posla duh razdora među Abimeleka i šekemske građane i šekemski se građani pobuniše protiv Abimeleka. ²⁴Bijaše to zato da bi se osvetio zločin počinjen nad sedamdeset Jerubaalovih sinova i da bi njihova krv pala na njihova brata Abimeleka, koji ih ubi, i na građane Šekema, koji mu pomogoše da ubije braću. (...) ⁵⁶Tako je Bog na Abimeleka svalio zlo koje je on učinio svome ocu pobivši sedamdesetero svoje braće. ⁵⁷I sve zlo Šekemaca Bog svali na njihove glave i tako ih stiže kletva Jotama, sina Jerubaalova.“

Prije nego prijedemo na govor o Božjem milosrđu, potrebno je protumačiti sami lik Abimelekov i kontekst u kojem se nalazi. Zanimljivo je da u ovom velikome nizu različitih imena ovdje ne govorimo o liku suca, nego o kralju. Abimelek je sin suca

Gideona - Jerubaala i žene Kanaanke, koja je bila poganka. Gideon je imao mnogo sinova, a jedan od njih je upravo Abimelek. On je odrastao u kući svoje majke iz razloga što njegova majka kao poganka nije mogla živjeti pod šatorom jednoga Židova. Kao u slučaju Samsona, koji je uzimao poganke sebi za žene, one nisu živjele kod Samsona, nego su i on i Gideon povremeno dolazili, a djeca bi ostala u kućama svoje majke živeći unutar poganskih klanova.²⁵ U biblijskome tekstu piše da je on vladao nad Izraelom, međutim on nije bio vladar Izraelaca, nego Šekema i njegove okolice, a na tome teritoriju su živjeli i Izraelci. Gideonovi sinovi su vladali tim područjem, a on građane Šekema okreće protiv svoje braće, ubija ih i vlast uzima samo za sebe. Prije dolaska Abimeleka na vlast, Gideon i njegovi sinovi vladali su tim područjem. Razlog zašto su Gideonovi sinovi vladali tim područjem jest taj što su građani Šekema dali vlast Gideonu i njegovim sinovima iz zahvalnosti jer ih je oslobodio iz ruke Midjanaca. Šekem je zbog svoga položaja i važnosti bio gospodarski, ekonomski i politički važan i zato je na tome području bilo mnogo sukoba. Abimelek iz tih razloga želi uzeti vlast nad tim gradom samo za sebe, čineći nešto odvratno u očima Jahve, a to je bratoubojstvo. U Šekemu se uspostavlja monarhija, a Abimelek nije stao na ubojstvu svoje braće, nego je nastavio opsjedati i pljačkati mjesta koja su zauzela izraelska plemena.

Nakon što smo ukratko razjasnili okolnosti, sada prelazimo na samu pripovijest. U Suci 22 piše da je Abimelek vladao nad Izraelom, ali nije vladao nad cijelim narodom. On je bio vladar samoga grada Šekema i njegove okolice, a u toj okolini živjeli su i Izraelci. Postoji teološki razlog zašto Abimelek nije bio kralj Izraela i zašto ne može biti kralj istoga. Razlog je u mogućnosti vladanja: Jahve je jedini vladar nad Obećanim narodom i nad tim istim narodom ne može biti drugoga kralja - sve do onoga trenutka dok to Jahve ne dopusti. U samome uvodu u ovaj rad rekli smo da u vrijeme sudaca nije postojala institucija kraljevstva i ona neće postojati sve do onoga trenutka kada prorok Samuel, uz Božji blagoslov, pomaže Šaula za kralja. U ovome slučaju Bog će stati u obranu svoga naroda kako bi ih izbavio iz Abimelekove tiranije. Važno je spomenuti da je preživio jedan od Gideonovih sinova po imenu Jotam, koji nakon krunidbe kralja donosi priču u obliku basne. To je prvi primjer basne u Bibliji,

²⁵ Usp. Celestin TOMIĆ, *U zemlju obećanja*, izdanje Provincijalata hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb, 1995., str. 284.

ali za analizu je važno njezino proročanstvo. Po tom proročanstvu doći će do razdora unutar kraljevstva Abimelekova, koji će izazvati požar i uništiti sve oko sebe.²⁶ U Suci 23 piše da je Bog poslao „duha razdora“, a to se ostvarilo tako što se Abimelek podijelio sa šekemskim građanima i s njima ušao u otvoreni sukob. Time se ostvarilo proročanstvo Jotamovo, koji je izrekao prokletstvo na Abimeleka i na građane Šekema i jedini je imao pravo izreći prokletstvo jer je osvetnik krvi.²⁷ Također ni Bog nije mogao dopustiti da taj grijeh ostane neokajan i da krivica ostane bez pravde, zato šalje „duha razdora“ koji će podijeliti neprijatelje. Abimelek će u građanskome ratu razoriti Škem i pobiti sve građane.²⁸ Bog svojom rukom nije ubio krivce, nego kralj čini novi zločin iz straha za svoj položaj i vlast. Proročanstvo na Abimeleku ispunit će se kasnije prilikom opsade grada Tebesa.

U zadnjem dijelu poglavlja biblijski tekst nam govori o opsadi Tebesa. Građani toga grada povlače se u svoju kulu iz koje se brane, a Abimelek napada kulu. Prije napada na ovaj grad, razorio je Škem i Migdal-Škem te pobio njezine stanovnike. U zanosu tih „pobjeda“ zaboravio je na proročanstvo te je sam jurišao na vrata grada Tebesa kako bi zapalio gradska vrata. Međutim kada se približio gradskim vratima, žena baca mlinski žrvanj, koji mu pada na glavu, te ga teško ranjava. Zbog sramote nije želio pasti od ruke žene te zapovjedi suborcu da ga ubije. Na taj neslavan način završava tiranija Abimeleka, koji u svojoj oholosti uzima prijestolje na nečastan način, nečasno i okrutno vlada i pogiba na sramotan način. Biblijski pisac umeće ovu priču iz razloga što je htio poslati poruku onima koji su oholi i umišljeni.²⁹ On je potpuna suprotnost na kralja Izraela, koji je Bog i koji se brine za svoj narod, vodi ga i štiti, te mu služi. Abimelek je suprotnost svemu tomu jer čini sve ono što je odvratno u očima Božjim, te Bog nije mogao dopustiti takvome vladaru da tlači njegov narod. Iako je obećani narod grešan, te se često odaje zlu, Bog iskazuje milosrđe na taj način što nije dopustio Abimeleku vladati nad njime. Ovdje, za razliku od ostalih pripovijetki u Knjizi o Sucima, ne govorimo ni o kakvome sucu, nego govorimo o sinu suca Gideona. Gideon je, za razliku od svoga sina, poslušan Bogu, unatoč traženju dokaza on ipak sluša Boga i njegove upute, te pobjeđuje neprijatelja.

²⁶ Usp. Suci 9,7-21

²⁷ Usp. Celestin TOMIĆ, *U zemlju obećanja*, 288.

²⁸ Usp. Suci 9,42-45

²⁹ Usp. Celestin TOMIĆ, *U zemlju obećanja*, 293.

Abimelek u svojoj oholosti nije mario za Boga niti se zanimao za Boga svoga oca Gideona, nego po vlastitome nagonu diže ruku na svoju braću. Bog iskazuje milosrđe Izraelu ne dopuštajući takvom tiraninu vladati nad njime, a Abimelek je sebi presudio iz svojih vlastitih djela.

Nakon analize ovoga dijela, potrebno je donijeti zaključak. U ovome kratkome presjeku Abimelekova djelovanja, Bog također ima svoju ulogu. Možemo se zapitati zašto je Bog dopustio Abimeleku da ubije svoju braću i zašto mu dopušta da se osvećuje drugima razarajući i ubijajući. Već smo prije govorili da Bog ne radi protiv ljudske volje, a zbog svoje vlastite volje ljudi su se oglušili na Božje zapovijedi i upute. Ovdje ne govorimo o jednome sucu, kojega je Bog odabrao da oslobodi Izabrani narod, nego govorimo o samoproглаšenom kralju, koji želi vladati svima zbog svoje vlastite oholosti i straha. On i čini sve te strahote prema drugima iz te iste oholosti i straha, a Bog nije mogao dopustiti da grijeh ostane neokajan i da takav kralj ostane na prijestolju koji će tlačiti Izabrani narod. Bog se ponovno pokazuje milosrdnim zato što nije dopustio da takav čovjek vlada i uzima za sebe ono što pripada Bogu. Abimelek je čuo upozorenje koje je došlo po Jotamu, ali je nakon toga nastavio činiti sve veća zla i na kraju se upozorenje i ostvarilo. Poruka svetoga pisca je pokazati kojim smjerom vodi oholost i da je jedina sigurnost u Bogu, koji je jedini vladar u Izraelu i da je samo on kralj Božjega naroda.

3.1.3. Milosrdni Bog u pripovijesti o Jiftahu

Suci 11,29-39: „²⁹Duh Jahvin siđe na Jiftaha te on pođe kroz Gileadovo i Manašeovo pleme, prođe kroz gileadsku Mispu, a od gileadske Mispe dođe iza Amonaca. ³⁰I Jiftah se zavjetova Jahvi: 'Ako mi predaš u ruke Amonce, ³¹tko prvi iziđe na vrata moje kuće u susret meni kada se budem vraćao kao pobjednik iz boja s Amoncima bit će Jahvin i njega ću prinijeti kao paljenicu.' ³²Jiftah krenu protiv Amonaca da ih napadne i Jahve ih izruči u njegove ruke. ³³I porazi ih Jiftah od Aroera do blizu Minita – u dvadeset gradova - i sve do Abel Keramina. Bijaše to njihov veliki poraz; i Amonci bijahu poniženi pred Izraelom. ³⁴Kada se Jiftah vratio kući u Mispu, gle, iziđe mu u susret kći plešući uza zvuke bubnjeva. Bijaše mu ona jedinica, osim nje nije imao ni sina ni kćeri. ³⁵Ugledavši je, razdrije svoje haljine i zakuka: 'Jao, kćeri moja, u veliku me tugu bacaš! Zar mi baš ti moraš donijeti nesreću! Zavjetovah se Jahvi i ne mogu

zavjeta poreći!" ³⁶Ona mu odgovori: 'Oče moj, ako si učinio zavjet Jahvi, učini sa mnom kako si se zavjetovao, jer ti je Jahve dao da se osvetiš Amoncima, svojim neprijateljima.' ³⁷Onda zamoli svog oca: 'Ispuni mi ovu molbu: pusti me da odem slobodna dva mjeseca; lutat ću po gorama sa svojim drugama i oplakivati svoje djevičanstvo.' ³⁸'Idi', reče joj on i pusti je na dva mjeseca. Ona ode sa svojim drugama i oplakivaše na gorama svoje djevičanstvo. ³⁹Kada su prošla dva mjeseca, ona se vrati ocu i on izvrši na njoj zavjet što ga bijaše učinio.“

U ovome biblijskome odlomku Knjige o Sucima govorimo o sucu Jiftahu i o njegovom zavjetu. Prije nego prijedemo na samu analizu odlomka, potrebno je iznijeti ukratko povijest samoga suca. Jiftah je sin bludnice i oca Gileada, a njegov otac imao je i sinove sa svojom ženom. Njegova braća tjeraju ga od sebe jer nije mogao biti baštinik, a on postaje razbojnik i pljačkaš.³⁰ Izrael pada pod tlaku Filistejaca i Amonaca 80 godina i Bog Izraelu šalje suca Jiftaha da ga izbavi jer se pokajao za svoje zločine.

Nakon ovoga kratkoga uvoda prelazimo na sami odlomak. Borba s Amoncima još nije završena i Jiftah se priprema za konačnu bitku. Amonci su također omražen narod među Izraelcima jer su poput Moaba potomci Abrahamova nećaka Lota i njegove kćeri, koja je imala sina Amona. Jahvin Duh nadahnjuje Jiftaha i Duh ga vodi u svim njegovim pohodima te mu garantira uspjeh. Jiftah daje zavjet Jahvi da će žrtvovati onoga koji mu prvi izađe u susret, ako mu Bog podari pobjedu nad njegovim neprijateljima. Ovo je bio jedan vrlo brzoplet i nesmotren Jiftahov potez, koji se kocka sa svojim riječima, dajući zavjet da će žrtvovati onoga koji prvi izađe iz njegove kuće. Bog od njega nije tražio da mu prinese ikakvu žrtvu i tu se može postaviti pitanje zašto se Jiftah obvezuje prema Bogu prinijeti čovjeka za žrtvu paljenicu, a ljudske žrtve nisu dopuštene. Ako od početka pročitamo pažljivo biblijski odlomak o Jiftahu, primijetiti ćemo da je Jiftah jako pobožan, na njemu prebiva Duh Božji i pokazuje da izvrsno poznaje djela Božja kada pregovara s Amoncima. Međutim kod njega postoji određena problematika, a to je da je on nezakoniti, koji je rođen od nelegalne žene, biva odbačen od svoje braće i živi i djeluje s pljačkašima. Nakon izvršenja svoga

³⁰ Usp. Suci 11,3.

zavjeta zaratit će protiv žitelja svoga naroda. Iz ovih kratkih crtica možemo zaključiti da on nije savršen čovjek, ali ipak Bog izabire njega da izbavi Izraela. On se prije polaska u boj pomolio Bogu i daje Mu zavjet koji je čista ludost. On polazi u bitku, a njegove neprijatelje „Jahve izruči“ (Suci 11,32) te Jiftah pobjeđuje i ponižava svoje protivnike.

Sada dolazimo na glavni i najproblematičniji dio cijele perikope. Na povratku kući Jiftahu u susret izlaze žene, a prva je među njima bila njegova kćer kojoj ne znamo ime. U tome trenutku on spoznaje što je učinio i pada u tešku muku i očaj (Suci 11,35). Ovdje dolazimo do jednoga problema, a to je: za zavjet Jahvi prenesena je ljudska žrtva. Ako povučemo paralelu između Jiftaha i praoca Abrahama, zasigurno ćemo uočiti da je kod Abrahama i Izaka u pitanju bila Božja inicijativa i da se tu radi o kušnji (Post 22). Bog je ispitao Abrahamovu vjeru, kako bi mu dokazao da mu je On važniji o njegovoga sina. Kod Jiftaha nije slučaj ispita njegove vjere, nego je u pitanju ludost njegovih riječi. Knjiga ponovljenoga zakona izričito zabranjuje prinos ljudske žrtve (Pnz 12,31). Važan je detalj kada on spoznaje što je učinio, svu krivnju svaljuje na svoju kćer, a ne na nepromišljenost svojih usta.³¹ Njegova kći potiče svoga oca da svoj zavjet ispuni jer tako predviđa zakon (Br 30,3).

Zašto je ovaj dio problematičan iz perspektive Božjega milosrđa? Zašto to Bog nije spriječio? Zar nije mogao spasiti ovu djevojku od ovako ludoga zavjeta? Ovaj dio je problematičan jer se ovaj biblijski odlomak može protumačiti kao odobravanje ljudske žrtve od strane Boga, ali to nije točno. U prvome redu ponovit ću istu stvar kao u početku analize, a to je da Bog nije tražio da mu on zavjetuje bilo što. Dalje se postavlja pitanje na koji je način Bog mogao spriječiti da ovaj zavjet dođe do realizacije. Zakon o žrtvovanju ljudi donesen je puno prije Jiftaha i postavlja se pitanje zašto on uzima u obzir „onoga tko mu prvi izađe u susret“ – čovjeka. Drugi način kako je Bog „mogao“ spriječiti žrtvovanje jest taj da Jiftah i Izraelci izgube od svojih neprijatelja i da zbog Jiftahova zavjeta ispašta narod, koji se napokon utekao Bogu za pomoć nakon 80 godina tlačenja. Ovdje vidimo da je Bog milosrdan prema narodu, a Jiftahu želi ukazati na njegovu brzopletost i nepromišljenost u riječima. On nije bio dužan Jahvi prinijeti svoju kćer za žrtvu, ali je ipak to učinio. Zadnji dio njegova

³¹ Usp. Niko BILIĆ, Bit ćeš moj Bog (usp. Post 28,21), Zavjetovanje i posvećeni život u Svetom pismu, u: *Posvećeni život: Prinosi redovničkoj obnovi*, 15 (2011.), 1 i 2, 12.

života obilježava rat s braćom iz Efraimova plemena, a u tome ratu doći će do smrti 42 000 ljudi iz Efraimova plemena.³²

Ovdje zaključujemo da je Bog milosrdan prema svome narodu, koji iako čini prijestupe, uvijek iznova zavapi Bogu, a On mu nije uskratio svoju zaštitu i ljubav. Za izbavljenje poziva čovjeka, koji i nije savršen čovjek, ali po njemu želi izbaviti svoj narod. Jiftah je hrabar i revan, ali i brzoplet i nepromišljen u svojem zavjetu i čini nešto što Bog nije od njega tražio. Bog nije zbog toga kaznio Jiftaha na način da mu je oduzeo život, ali nakon čina žrtvovanja on ratuje protiv svoje braće i na kraju ostaje bez potomstva. Kraj pripovijesti o Jiftahu nam govori da je on sudio Izraelu još šest godina, ali nije imao potomstva. Za žrtvu je prinio svoju kćer jedinicu i tako ostao bez potomstva.

3.2. Zaključne misli o Božjem milosrđu u Knjizi o Sucima

Na kraju treće cjeline potrebno je dati zaključak na problematiku milosrđa u Knjizi o Sucima. U drugome dijelu dotakli smo se problematike nemilosrđa i donijeli smo zaključak da je Bog nemilosrdan, ali u odnosu prema grijehu. Grijeh se mora iskorijeniti iz zajednice kako bi zajednica mogla napredovati u svome odnosu s Bogom. U ovome dijelu možemo zaključiti da je Bog također i milosrdan. Na temelju čega i na temelju kojih tvrdnji možemo donijeti takav zaključak?

Na početku treće cjeline postavili smo nekoliko pitanja o kojima je važno razmatrati i razmišljati kada govorimo o temi milosrdnoga Boga. Ovdje se postavljaju pitanja na koji se način Božje milosrđe manifestira, prema komu i prema čemu je Bog milosrdan itd. U ovoj cjelini osvrnuli smo se na Božje milosrđe analizirajući tri biblijska lika, a to su: Ehud, Abimelek i Jiftah. Uzrok zala i nedaća u Izraelu je nevjera naroda prema Bogu, idolopoklonstvo i miješanje s drugim narodima. Bog dopušta da narod trpi posljedice zbog svojih čina, ali nije dopustio da ih drugi narodi unište, nego podiže suce Ehuda i Jiftaha, kako bi oslobodio narod nakon određenog vremena. Toj Božjoj intervenciji prethodilo je pokajanje naroda, koji je spoznao svoje greške, obratio se Bogu i od njega izmolio pomoć, a Bog podiže suce preko kojih će osloboditi narod. Bog ne podiže savršene ljude, ali ti ljudi svoj zadatak izvršavaju do kraja. Ehud

³² Isto, 12.

je imao fizičke nedostatke, a Jiftah je bio čovjek koji je bio zločinac. Time Bog pokazuje milosrđe prema narodu djelujući u povijesti kako bi ih izbavio od ugnjetavanja tuđinaca, a djeluje po ljudima kojima je povjerio tu zadaću. Ne smijemo smetnuti s uma da je Bog glavni akter i glavni lik ove knjige, on upravlja i vodi narodom, vraća taj isti narod na pravi put unatoč njihovim velikim grijesima. S opravdanjem možemo reći da nas pojedini biblijski tekstovi mogu ostaviti zbunjenima zbog opisa mnogih ratova i okrutnih događaja i na prvi pogled može se donijeti zaključak da u ovoj knjizi ne možemo naći nikakvu teološku poruku. Činjenica je također da je Knjiga o Sucima „Teološki omalovažena knjiga“.³³ Knjiga u pojedinačnim pripovijedanjima o sucima govori zapravo o milosrdnom Bogu koji izbavlja svoj narod, jer je Bog njegov izbavitelj. Kao što je Bog izbavio svoj narod iz ropstva u Egiptu, tako ga je oslobađao i u vremenu kada su Izraelci počeli naseljavati Obećanu Zemlju. Cilj biblijskoga teksta bio je prikazati Boga kao onoga koji ostaje vjeran obećanom Savezu unatoč propustima i grijesima Izraela. Čini pojedinih biblijskih likova, poput Jiftahove žrtve, Samsonova samoubojstva ili Jaelina ubojstva Sisere, mogu stvoriti zbunjenost u pronalasku teološke poruke, ali važno je imati na umu da su ti isti čini opravdani od Boga. Bog ne ide protiv čovjekove slobodne volje, ni protiv slobode svojih izabranika koje je pozvao. Također su i ti Božji izabranici odgovarali za svoja nedjela.

Bog Knjige o Sucima je i milosrdan i nemilosrdan. Milosrdan je u odnosu prema čovjeku, a nemilosrdan u odnosu prema grijehu, tj. nemilosrdan prema idolopoklonstvu, ugnjetavanju, nevjernosti Savezu itd. Za oslobođenje je važno i priznanje grijeha, zatim obraćenje i promjena staroga načina života te pouzdanje u Boga. Kada se ostvare ti uvjeti, Božja intervencija neće izostati. O mnogim takvim Božjim intervencijama možemo naučiti iz Knjige o Sucima, tj. u knjizi koja govori o brižnome i milosrdnome Bogu, koji ljubi čovjeka i pomaže mu u njegovoj borbi s grijehom. Knjiga govori o unutarnjim krizama, koje mogu zahvatiti svakoga čovjeka, a u ovome slučaju Izraela koji je slika čovjeka, te knjiga daje poruku da Bog može pružiti zaštitu svima onima koji se njemu utječu. Obraćenje Bogu rađa Božjim smilovanjem i izbavljenjem od fizičkoga i od duhovnoga ropstva.

³³ Usp. Anto POPOVIĆ, *Uvod u knjige Staroga zavjeta 2. Povijesne knjige*, 89.

ZAKLJUČAK

Kroz tri poglavlja, analizirajući Knjigu o Sucima i pojedine pripovijesti koje se u njoj nalaze, cilj je bio odgovoriti na pitanje je li Bog Knjige o Sucima (ne)milosrdan. Hipoteza koju je trebalo dati odgovor jest ta da je Bog Knjige o Sucima milosrdan i nemilosrdan Bog. U prvom dijelu rada služeći se povijesno-kritičkom metodom, potrebno je bio smjestiti Knjigu o Sucima u određeni kontekst tj. odrediti joj položaj u starozavjetnom katoličkom kanonu, povijesni i društveni kontekst, koje su društveno-političke prilike zastupljene u vremenu o kojem Knjiga o Sucima govori, u kratkim crtama na temelju biblijskih pripovijesti iznijeti kratak sadržaj o velikim malim sucima.

Knjiga o Sucima je sedma knjiga starozavjetnoga katoličkoga kanona, a nalazi se iza Knjige o Jošui i ispred Prve knjige o Samuelu. Tematski govori o povijesti Izraela nakon ulaska u Kanaan i prije uspostave kraljevstva. Izraelski narod se nakon ulaska u Obećanu zemlju morao oduprijeti narodima koji su u njoj bili nastanjeni. U mnogo slučajeva su se miješali s okolnim narodima, prihvaćali su njihove običaje i božanstva. To je bio razlog zbog kojega je izraelski narod padao pod tlaku drugih naroda, ali onaj glavni razlog je nevjernost Bogu i njegovim zapovijedima. Pisac Knjige o Sucima koristi povijesno-teološku formulu, kojom oblikuje knjigu. Glavni akter knjige je Bog koji upravlja poviješću, izbavlja svoj narod iz nevolja u onom trenutku kada se narod obrati. Knjiga o Sucima se dijeli na tri dijela, a to su: Uvod, Suci i Dodatak. Prvi dio knjige govori o vremenu nakon Jošuline smrti, drugi dio govori o Sucima koje tradicija dijeli na „velike“ i „male“ suce, a treći dio knjige je Dodatak. Tradicija nam donosi dvanaest pripovijesti koje dobivaju naziv po imenima sudaca.

U drugome dijelu rada autor je na temelju pripovijesti o Gideonu, Debori i Baraku i pripovijesti o Samsonu govorio o osobini nemilosrđa. U radu su istaknute za svakoga biblijskoga lika pojedine pripovijesti na koje je bilo potrebno dati analizu i dati teološku poruku. Istaknuti su oni dijelovi biblijskoga teksta koji na neki način stvaraju određeni problem. Tu se pojavljuje problem nasilja, ubojstava, sukoba itd. Na temelju analize mogu dati svojevrstan zaključak da je Bog Knjige o sucima nemilosrdan. On je nemilosrdan u odnosu prema grijehu, a ne čovjeku. To nemilosrđe

prema grijehu se odražava na čovjeka jer je Bogu stalo da se čovjek obrati i vrati na pravi put. U tom smislu je Bog nemilosrdan.

U trećem dijelu rada autor je na temelju pripovijesti o Ehudu, Abimeleku i Jiftahu govorio o Božjem milosrđu. Analizirajući te pripovijesti možemo dati svojevrsan zaključak da je Bog Knjige o Sucima također i milosrdan. Bog je milosrdan u odnosu prema čovjeku. On iz nemilosrđa prema grijehu iskazuje milosrđe prema čovjeku. On slobodno izabire suce koji su također poput naroda nesavršeni. Bog pruža narodu pomoć onoga trenutka kada se pokaju za počinjeni zločin. Ako bismo izdvojili karakteristike sudaca koje On sam bira, mogli bismo reći da su grešni, nesavršeni, slabi, skloni činiti zlo, brzopleti itd., ali ipak Bog preko tih ljudi djeluje i svome narodu daje oslobođenje. Ti izabrani od Boga također su činili ono što je bilo „zlo u očima Jahve“, međutim Bog poštuje slobodu svakoga čovjeka.

Knjiga o Sucima je zaista jedna lijepa biblijska knjiga koja može potaknuti svakoga čovjeka na razmatranje o samome sebi. Slika izraelskoga naroda danas može predstaviti sliku svakoga čovjeka, koji griješi. Bog ne uskraćuje svoju ljubav i vjernost onima koji se Njemu utječu za pomoć i zaštitu. Grijeh i nevjernost razara čovjeka i njegov odnos s Bogom, ali „ako ne budemo vjerni on vjeran ostaje, ta ne može sebe zaniijekati“ . (usp. 2 Tim 2,14)

LITERATURA

1. Jeruzalemska Biblija, *Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jerusalem“*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2014.
2. POPOVIĆ Anto, *Uvod u knjige Staroga zavjeta 2. Povijesne knjige*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015.
3. POPOVIĆ Anto, *Načela i metode za tumačenje Biblije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.
4. TOMIĆ Celestin, *U zemlju obećanja*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1995.
5. TOMIĆ Celestin, *Poruka spasenja Svetog pisma Starog zavjeta*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1983.
6. PAVIĆ Ivan, *Knjiga o Božjem narodu*, Nadbiskupski Ordinarijat, Rijeka, 1972.
7. OBREŠKI Janko, *Biblijska povijest Staroga i Novoga zavjeta*, Hrvatsko društvo sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu, Beograd, 1961.
8. BROWN Raymond E., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
9. WEBB Barry G., *The Book of Judges*, Wm. B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Cambridge, 2012.
10. GUNN David M., *Judges*, Blackwell publishing, Oxford, 2005.
11. Joshua, Judges, Ruth, 1-2 Samuel, *Old Testament ACCS-IV*
12. BAAB Otto J., *The theology of the Old Testament*, Forgotten Books, Nashville 2, Tennessee, 1949.
13. BILIĆ Niko, Bit ćeš moj Bog (usp. Post 28,21), *Zavjetovanje i posvećeni život u Svetom pismu*, u: *Posvećeni život: Prinosi redovničkoj obnovi*, 15 (2011.) 1 i 2, 7-20.

14. DUFOUR Xavier Leon, *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969.
15. *Bible commentary, Joshua to 2Kings*, Review and Herald publishing association, Washington, DC, 1976.
16. KELLER Werner, *Biblija je imala pravo*, Verbum, Dubrovniku, 2005.
17. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi. Biblija i kristologija* (23. IV. 1993.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
18. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i moral. Biblijski korijeni kršćanskog djelovanja* (11. V. 2008.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010.